

עיטורי ירושלים

פיטום הקטורת

ישיבת 'עטרת ירושלים'

אב אלול תשע"ו | גיליון 113

שיחות רבנו הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל

ליקט: הרב יחזקאל גרינולד

מקור תנועתה הגדולה של האומה הישראלית, הוא, כמובן, בתוך תוכה של האומה, בפנימי-פנימיותה, בגידיה ובאבריה ובעורקי חייה שלה, בעצמה, **בכללה ובכל פרט מפרטיה**. לא בשלילה, כמובן, מקורה, בבקשת "מקלט בטוח" בעל הגנה משפטית מפני האנטישמיות, מפני הנגישות החיצוניות "צרת היהדות וצרת היהודים", אלא בחפץ-חייה ותחיתה העצמי, הפנימי החפשי, של האומה, "מתרפקת [היא] על דודה", מתגעגעת היא אל ביתה, אל נחלתה, אל ארצה, לא רק כדי להסתר שם מחמת המציק, לברוח מפני המכות, החמירות או הרוחניות, אלא בחפצה החיובי העצמי לשוב לארץ חייה, לאלהיה, לעצמיותה, לחיות את חייה הטוהרים והבריאים החפשיים, חייה שלה, חייה האלוהיים. עם השאיפה **לבנין בית המקדש יצאה והתגלתה תנועת ישוב-ארץ-ישראל** וחבת-ציון שלנו.

(לנתיבות ישראל חלק א' מאמר 'על הפרק')

כך אומר רבנו הרב צבי יהודה בשיחותיו על פרשת המשכן: "מתוך הפנים פנימיות הזאת נמשכים שפע אור וקדושת חיים לכל המדינה כולה, לכל העם כולו ולכל העולם כולו. מן הארון נמשך שפע אל השולחן והמנורה, שהם שני צדדים של החיים כולם! הגשמיות והרוחניות, כדברי הכוזרי. המנורה עִנְיָנָה אור, אור התורה, אור השכל, אור הדעת, תרבות וחכמה. השולחן ענינו לחם וכלכלה".

המקום הכי פנימי במשכן ובמקדש היה קודש הקדשים, ובו היה נמצא ארון הברית. בקודש הקדשים אין חלוקה שמנתקת בין קודש וחול, אלא הכול כלול בהווייה אחת². הווייה זו מופיעה מהפנים אל החוץ בשתי הופעות, בשני ענפים: ענף המנורה, של הארת התורה, אור רוחני, וענף שולחן לחם הפנים, של הגשמיות הלאומית והפרטית. גם המנורה וגם השולחן יונקים מאותו שורש, מקודש הקדשים.

3	שיחות רבנו הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל
8	פירוש על פרשת הקטורת הרב שלמה אבינר
44	קטרת הרב אריה אוריאל

ישיבת עטרת ירושלים

הגיא 51, ירושלים העתיקה, ת"ד 1076 ירושלים 91009
טל' 02-6284101, פקס' 02-6261528 | www.ateret.org.il

1 שיחות הרב צבי יהודה שמות, עמ' 271.
2 אורות הקודש א עמ' סד: "... יסוד קודש הקדשים, שהוא נושא בתוכו את הנושא של הקודש ואת הנושא של החול, את החומר ואת הצורה, בצורה עלינה אידיאלית, באחדות מעולה".

קטורת

מן הטרגדיה הזאת נמשכת מגיפה, "והנה החל הנגף בעם!" משה רבינו ה"שקול כנגד כל ישראל", המוסר נפשו על כלל ישראל, קורא לאהרן: מהר קח קטורת ורוץ לתוך העם. "קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטורת והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם כי יצא הקצף מפני ד' החל הנגף". "... ותעצר המגפה".

מה היא קטורת? "רצפט", מרשם מיוחד של רבנו של עולם. סידור החומרים נמנה בתורה בפרשת הקטורת ומתפרט בתורה שבעל פה. יש ידיעה אלוהית שלחומרים אלה בהצטרפותם יחד, יש ערך מיוחד, כביטוי של חז"ל: "בורא עולם יודע". כיום יש לנו עסק עם אופיום, חשיש וצורות דומות, לעומת זה ישנם חומרים בעלי ערך רפואי. בגמרא נמסרת לנו חכמה מיוחדת, כיצד לסדר, לבשם ולרקח מספר חומרים אלה, ואז מופיע "קונץ" גדול בעל ערך רפואי גדול מהמקור האלוהי של בורא עולם. לקטורת הזאת יש סגולת חיים, שמתגלית כאן: "ותעצר המגפה".

"משה קיבל תורה מסיני...". אשרינו שאנו זוכים להיאחז בה. אבל נמצא בגמרא שבת שלא היה זה דבר כל כך פשוט למשה רבינו להוריד אלינו את "החמדה הגנוזה" הזאת, להוריד אוצרות אלוהיים שמימיים אל בני אדם. היתה לו מלחמה עם המלאכים שאמרו: "מה לילוד אשה בינינו". בסוף ניצח משה רבינו והוריד את התורה השמימית לתחתונים. בנצחון מלחמתי, יש מנצח ויש מנוצח, ואפשר לתאר כמה סוגי נצחונות. לפעמים יש צד אחד מנוצח, שבמשך הזמן זומם מחשבות להרע. לעומת זה, יתכן נצחון כמו בפסוק ב"משלי": "ברצות ד' דרכי איש, גם אויביו ישלם אתו". הנצחון הגדול אינו שהמנוצח נכנע מאפסית כוחות, אלא שהוא עושה שלום ומסכים שהמנוצח צודק. חז"ל מספרים לנו שבמלחמתו עם המלאכים משה רבינו הביא אותם להסכים עמו. הוא שכנע אותם למסור את התורה לתחתונים, הם קבלו את ההוכחות שלו והבינו שהוא צודק. "עשה שלום במרומי". מתוך כך הוא קיבל מתנות מכל כוחות המלאכים: "מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב ומסר לו דבר, שנאמר: 'עלית למרום שבית שבי, לקחת מתנות באדם'..."

למעלה יש כמה מיני כוחות. יש מלאכים טובים ויש מלאכים רעים, מלאכי חבלה. מלאך המוות אף הוא כח אלוהי. משה רבינו הצליח לנצח את כל המלאכים עד שהסכימו אתו ונהפכו לו לידידים. גם הכח המלאכי המיוחד שנקרא מלאך המוות הסכים אתו, הכיר בצדקת הדברים, עד כדי כך שמתוך ידידות נתן לו מתנה: הוא לימד אותו את סדר הכנת הקטורת. התורה היא תורת חיים, והקטורת היא סם חיים. היא עוצרת את המגיפה. וסגולה נפלאה זאת נתגלתה ממקור הטומאה, ממקור הרשעות והחבלה של מלאך המוות! ממנו למד משה רבינו כיצד לעצור

במסכת מגילה³ ישנה התייחסות לארון הברית: "אמר ר' לוי: דבר זה מסורת בידינו מאבותינו, מקום ארון אינו מן המדה", ומסביר רש"י: "אינו אוחז למעט מדת קרקע לכל צדדיו כלום". כלומר, לא מיעט את מידת חללו של קודש הקודשים. רבנו הרב צבי יהודה מסביר שהארון הוא נקודה איכותית שאין לה אחיזה במידה⁴. זהו ספר אורות. ספר אורות הוא קודש הקודשים הפנימי של האומה הישראלית, והוא מקרין ומחיה את הקודש ואת החול, בייחוד בהופעתם הלאומית. ספר זה הוא הספר היחיד שמלמד אותנו כיצד קודש הקודשים מקרין בעולם הזה על הקודש ועל החול, כיצד להבדיל ביניהם (הספר גם עוסק בהרחבה בהבדל שבין הקודש והטומאה - הנצרות), כיצד לאחד בין הקודש והחול וכיצד להגיע בפועל למדרגה הפנימית של קודש הקודשים.

כאמור, מדרגה זו היא מעל המקום ומעל המידה, לכן בספר אורות כולו אין הגדרות. יתר על כן, מרן הרב אף נלחם כנגד כל ההגדרות, של הקב"ה, של עם ישראל, של התורה ושל ארץ ישראל. בצורה שיטתית הוא מסביר שכל אלה הינם מעל השכל ומעל הרגש ואין באפשרותנו להגדירם. כמו כן, ספר אורות עוסק בנשמה של הקץ המגולה, ולא מופיעה אף לא הלכה אחת.

(אשנב לאורות הרב יחזקאל גרינולד עמ' סח-סט)

קטורת

הקטורת היא המעולה שבקרבנות, וענינה לקשר בין ישראל לבין אביהם שבשמים - קטורת מלשון קטרא, קשר - והיא שייכת למעלת הכהונה. ולכן מאתיים וחמישים הנשיאים שרצו את הכהונה לקו על ידי הקטורת כיון ש"לא כל הרוצה ליטול את השם, יטול".

ובאותה הקטורת יצא אהרן לעצור את המגיפה, כי היו העם מלינים "על משה ועל אהרן לאמר: אתם המותם את עם ד'", "שהיו ישראל מליזין ומרננים אחר הקטורת לומר סם המות הוא, על ידו מתו נדב ואביהוא, על ידו נשרפו חמשים ומאתים איש".

כיון שניתקו את עצמם מהקטורת שמקשרת את ישראל לרבנו של עולם, לשפע חיים מלמעלה, הופיע דבר ד' "אֶכְלָה אֶתְכֶם כְּרֹגֶע", בנתינת רשות למשחית לחבל. אז יצא אהרן לעצור את המגיפה על ידי הקטורת, אותה נתן מלאך המוות למשה, ללמדך שאין הקטורת הורגת אלא העוונות הורגים

(שיחות הרב צבי יהודה, ספר במדבר, קורח, סדרה א סעיף 8).

3 מגילה י ב.

4 שיחות הרב צבי יהודה ויקרא עמ' 274: "הארון הוא נקודה איכותית שאין לה אחיזה במידה, ארון אינו מן המידה, הוא למעלה מן הפיסיקה והגאומטריה, הוא למעלה מן המדה והוא יסוד לכל מידה וממשות בעולם. הארון הוא הראשית היסודית והשורשית של כל הבנין, וממנו נמשך ערך למשכן כולו ולכל החיים כולם".

בצורה זו, על פי ידיעה ממקור "בורא עולם יודע", יש לקטורת סגולה כלל_עולמית: "המגפה נעצרה". "קטרא" בארמית הוא קשר. קטורת היא התקשרות כוללת. לכן אומרים חז"ל שקטורת קדושה מכל הקרבנות. לעומת קרבנות שהם פרטיים, הקטורת היא כלל_כללית ממקור "קָלָם בחכמה עשית". (שיחות הרב צבי יהודה, ספר שמות, כי תשא סדרה ב סעיף 9-7).

את המגיפה, "ויתן [=אהרן] את הקטרת ויכפר על העם. ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה".

חז"ל אומרים שקטורת היא הקרבן היותר גדול ועילאי מבין כל הקרבנות. היא סם החיים. כל התורה כולה היא סם חיים, והקטורת היא סם חיים המגיע אלינו ממלאך המוות. "מלאך רע יענה אמן", "קטיגור נעשה סניגור", חושך מתהפך לאור

(שיחות הרב צבי יהודה, ספר במדבר, קורת, סדרה ב סעיף 20).

"כלי המקדש והעובדים בו"

אחרי חשבון זה של הכלל והפרטים אנו מוצאים ענין נוסף בפרשת כי תשא: "שמן משחת קדש". "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". רש"י מסביר: "בית קדושה". הקדושה חייבת להאחז בארץ, בבית שנבנה מעצים ומאבנים, מיריעות ומקרשים. בית זה אינו סתם בית ריק, אלא קיימים בתוכו סדרי עבודה. מהמקור הפנימי של התורה אשר בארון, נמשכת העבודה. ממילא צריכים גם להיות אנשים העובדים עבודה זאת, ולאנשים אלה יש בגדי קודש, בגדי כהונה, המתוארים בפרשה הקודמת, והמשלימים את ענין הקדושה הזאת שמסתדרת בסדרי חיי האדם בארץ. העבודה גם מחייבת כלים, ויש חלק מיוחד במשנה תורה לרמב"ם בשם: "הלכות כלי המקדש והעובדים בו".

רצפט אלוהי

הבית הזה וכליו צריכים משיחה בשמן, לא סתם שמן אלא "שמן משחת קדש", אשר ה"רצפט" שלו מפורט על פי ציווי אלוהי. אנשי מדע מחקר ורפואה, מגלים פרודוקטים מעשבים ומצמחים אשר יש להם סגולה של השפעה על המצב הפסיכופיסיולוגי של האדם. מבין החומרים האלה יש טובים, שהרופאים משתמשים בהם, ויש שאינם טובים, כאופיום ומיני סמים. אלה רצפטים של אנשי מדע, אבל כאן אנו נפגשים ברצפט אלוהי, כלשון חז"ל: "בורא עולם יודע".

קטורת

בהמשך מופיע רצפט אלוהי נוסף: הקטורת, העשויה מחומרים מסויימים המסודרים יחד על פי סדר מיוחד שנמסר בתורה שבכתב ובתורה שבעל_פה. הסדר חייב להיות כך ולא אחרת, "ואם חיסר אחת מכל סממניה, חייב מיתה".

פירוש על פרשת הקטורת

הרב שלמה אבינו

אָתָּה הוּא ד' אֱלֹהֵינוּ שֶׁהִקְטִירוּ אַבּוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ אֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים בְּזַמַּן שְׁבִיט הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָבֵם, כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָ אוֹתָם עַל יַד מֹשֶׁה נְבִיאָךָ. וַיֹּאמֶר ד' אֶל מֹשֶׁה, קַח לָךְ סַמִּים, נֹטֶף וְשִׁחֲלֵת וְחִלְבֹנָה, סַמִּים, וְלִבְנֵה זָכָה, בַּד בְּבַד יִהְיֶה. וְעִשִּׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֶקַח מְעֻשָׂה רוֹקַח, מִמָּלַח טְהוֹר קָדֹשׁ. וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הַדֶּקָּה, וְנִתְתָּה מִמֶּנָּה לְפָנֶי הַעֲדוּת בְּאֵהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֲנִיעַד לָךְ שְׁמָה, קָדֹשׁ קְדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם. וַיֹּאמֶר וְהִקְטִירוּ עָלֶיךָ אֶהָרֹן קְטֹרֶת סַמִּים, בְּבִקְרָא בְּבִקְרָא בְּהִיטִיבוּ אֶת הַנְּרוֹת יִקְטִירוּנָהּ. וְבִהַעֲלֵת אֶהָרֹן אֶת הַנְּרוֹת בֵּין הָעֲרֹבִים יִקְטִירוּנָהּ קְטֹרֶת תָּמִיד לְפָנֶיךָ ד' לְדֹרֹתֵיכֶם.

תָּנוּ רַבָּנָן: פְּטוּם הַקְטֹרֶת כִּיצַד, שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְשִׁמּוֹנָה מְנִים הֵיוּ בָּהּ, שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְחֲמִשָּׁה כְּמִנְיֵן יְמוֹת הַחֲמָה, מְנָה לְכָל יוֹם, פָּרַס בְּשַׁחֲרִית וּפָרַס בֵּין הָעֲרֹבִים, וְשִׁלְשָׁה מְנִים יִתְרִים שְׁמֵהֶם מְכַנִּיס כִּהֵן גָּדוֹל מְלֵא חֲפָנָיו בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים וּמְחַזְרֵן לְמִכְתָּשֶׁת בְּעֶרְב יוֹם הַכַּפּוּרִים, וְשׁוֹחֲקוֹ יָפָה יָפָה כְּדִי שִׁתְּהָא דָּקָה מִן הַדָּקָה. וְאַחַד עָשָׂר סַמִּים הֵיוּ בָּהּ וְאֵלוֹ הֵן: (א) הַצָּרִי (ב) וְהַצִּפְרֹן (ג) הַחֲלִבָּנָה (ד) וְהַלְּבוֹנָה מְשֻׁקֶל שְׁבַעִים שְׁבַעִים מְנָה (ה) מֵר (ו) וְהַצִּיֵּה (ז) שְׁבַלֵת גֵּרָד (ח) וְכַרְכֵם מְשֻׁקֶל שְׁשָׁה עָשָׂר שְׁשָׁה עָשָׂר מְנָה (ט) הַקֶּשֶׁט שְׁנַיִם עָשָׂר (י) וְהַלּוּפָה שְׁלֹשָׁה (יא) וְהַקָּמוֹן תְּשַׁעַה. בּוֹרִית כְּרִשְׁיָנָה תְּשַׁעַה קְבִינָה, יִין קְפָרִיסִין סְאִין תְּלִתָּהּ וְקָבִין תְּלִתָּהּ, וְאִם לֹא מִצָּא יִין קְפָרִיסִין, מְבִיא חֲמֵר חַוְרָן עֵתִיק. מְלַח סְדוּמִית רוֹבַע, מְעַלָּה עֶשְׂרֵן כָּל שְׁהוּא. רְבִי נְתָן הַבְּבִלִי אוֹמֵר אִף כֶּפֶת הַיָּרְדֵן כָּל שְׁהוּא, וְאִם נִתֵן בָּהּ דְּבִשׁ פְּסִלָּה, וְאִם חֲסַר אַחַת מִכָּל סַמִּינָה חִבֵּי מִיתָה. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר הַצָּרִי אֵינוֹ אֶלְא שְׁרָף הַנוֹטָף מְעַצֵּי הַקֶּטֶף. בְּרִית כְּרִשְׁיָנָה לְמָה הִיא בָּאָה, כְּדִי לִיפּוֹת בָּהּ אֶת הַצִּפְרֹן כְּדִי שִׁתְּהָא נְאָה, יִין קְפָרִיסִין לְמָה הוּא בָּא, כְּדִי לְשָׂרוֹת בּוֹ אֶת הַצִּפְרֹן כְּדִי שִׁתְּהָא עֲזָה. וְהֵלֵא מִי רְגָלִים יָפִין לָהּ, אֶלְא שְׁאִין מְכַנִּיסִין מִי רְגָלִים בְּמִקְדָּשׁ מְפִינֵי הַכְּבוֹד.

תִּנְיָא רְבִי נְתָן אוֹמֵר כְּשֶׁהוּא שׁוֹחֵק אוֹמֵר: הַדֶּק הַיֵּטֵב, הַיֵּטֵב הַדֶּק, מְפִינֵי שֶׁהִקְוֹל יָפָה לְבָשִׁמִּים. פְּטוּמָה לְחֻצָּאִין כְּשֶׁרָה, לְשִׁלִּישׁ וְלָרְבִיעַ לֹא שְׁמַעְנוּ. אָמַר רְבִי יְהוּדָה זֶה הַכֶּלֶל: אִם כְּמִדְתָּהּ כְּשֶׁרָה לְחֻצָּאִין, וְאִם חֲסַר אַחַת מִכָּל סַמִּינָה, חִבֵּי מִיתָה.

תִּנְיָא בְּרַ הַקְפָּרָה אוֹמֵר אַחַת לְשִׁשִּׁים אוּ לְשְׁבַעִים שְׁנָה הֵיְתָה בָּאָה שֶׁל שִׁירִים לְחֻצָּאִין. וְעוֹד תִּנְיָ בְּרַ הַקְפָּרָה אֵלוֹ הֵיְתָה נוֹתֵן בָּהּ קוֹרְטוֹב שֶׁל דְּבִשׁ אֵין אֲדָם יָכוֹל לְעַמֵּד מְפִינֵי רִיחָה. וְלָמָּה אֵין מְעָרְבִין בָּהּ דְּבִשׁ, מְפִינֵי שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה כִּי כָּל שְׂאֵר וְכָל דְּבִשׁ לֹא תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לְד'.

אָתָּה הוּא ד' אֱלֹהֵינוּ שֶׁהִקְטִירוּ אַבּוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ אֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים בְּזַמַּן שְׁבִיט הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָבֵם

כשביט-המקדש היה קיים הקטירו את הקטורת. הקטורת היא העבודה היותר פנימית בבית-המקדש, עבודה המיוחדת לכוהן הגדול. מהי המיוחדות של הקטורת? חז"ל אומרים (שבת פט א) שכאשר משה רבנו עלה למרום, מלאך המוות גילה לו סוד שהקטורת עוצרת את המגפה. מדוע מלאך נותן מתנות? צריך לדעת שזה ביטוי, שהרי כל המלאכים הם עבדים של הקדוש-ברוך-הוא, לכן אפשר לומר שבעצם הקדוש-ברוך-הוא, שהוא בעל הבית על המוות, נתן למשה מתנה מיוחדת שמתייחסת לניצחון המוות. דבר זה נאמר בקצרה על-ידי חז"ל בביטוי: מלאך המוות נתן לו מתנה. מתי השתמש משה בזה? בחטא קורח ועדתו; כשהחלה המגיפה רץ אהרון אל הקטורת ועצר את המגיפה (ראה רש"י במדבר יז יא, ג). הקטורת היא ניצחון המוות, היא נשמת החיים הפנימית של כל העולם. למרות שבעולם יש רע ששיאו מתגלה במוות, בכל זאת, הכל קשור בקשר אחד גדול עליון ותמידי על-ידי ריבונו-של-עולם.

המילה קטורת היא מלשון קשר, חיבור, אחדות (ראה תרגום יונתן דברים לב נ. רש"י ברכות נט א). כמו שבגוף האדם יש כל מיני חלקים ונשמה אחת מחייה את הכל, כך יש רוח חיים אלוהית אחת המתפשטת ומחייה את כל העולם. הריח דומה לכך, הוא דבר המתפשט, חודר ומגיע לכל מקום. ריח הוא דבר אדיר שקשה לעמוד על עניינו. גם אנשי המדע טרם עמדו על כך במדוייק. את המוזיקה לדוגמא קטלגו לפי שמות, ד' רָה מִי', אך את הריח לא הצליחו. זה משהו פסיקאי אבל עם תענוג רוחני. חז"ל אומרים (ברכות מג ב): "איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו? הווי אומר זה הריח". לגוף זה לא מביא תועלת - לנשמה כן. זה תענוג עמוק. הריח אינו באף, הריח הוא במוח ("והנה תראה כל החושים נזכרים אצל חטא אדם הראשון כי כולם השתמשו שם בחטאו, ותרא האישה וכו' - חוש הראיה. ותיקח מפריו - חוש המישוש. ותאכל - חוש הטעם. וישמעו - חוש השמע. אבל חוש הריח לא נזכר שם, והנה תראה מזה אשר חוש הריח לא נפגם כל כך כיתר החושים כי לא נשתמשו אז על כן תמצא עד היום חוש הריח רוחני הנשמה נהנית ממנו ולא הגוף" בני יששכר).

כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָ אוֹתָם עַל יַד מֹשֶׁה נְבִיאָךָ

איננו יכולים להקטיר קטורת ובכל זאת אנחנו אומרים את פרשת הקטורת ואנחנו מקווים שאמירת הקטורת תפעל עלינו את אותה הפעולה שהקרבת הקטורת היתה עושה. כיצד? מתוך הבנתנו את עניין הקטורת. אנחנו רק יכולים לקרוא

את 'מה שכתוב בתורתך', אך מקווים שמתוך כך נוכל לספוג את התוכן האצילי-הרוחני-הפנימי של הקטורת, שהוא דבר כל כך גדול, כללי, מקיף ונצחי שמבחינה מסוימת אין הבדל בין זמן בית-המקדש לבין עכשיו. ההבדל הוא בכלי, לא בתוכן.

זה כתוב בתורה. התורה, תורת משה, היא דבר נצחי. הנביאים, בהשוואה למשה רבנו, אינם נצח. דברי הנביאים נאמרו בהקשר מסוים, במצב מסוים. נביא הוא הוראת שעה - תורה היא נצח. יש נבואות רבות שכלל לא נכתבו, כיוון שזה היה חד פעמי לגמרי, כמו ועדה שמקימים לטפל במצב מסוים, וכשהיא מגישה את הדו"ח - מפרקים אותה. חז"ל אמרו (מגילה יד א): "נבואה שהוצרכה לדורות - נכתבה, ושלא הוצרכה לדורות - לא נכתבה". אם זה נכתב - סימן שיהיה עוד מצב דומה לזה שבו נצטרך 'להשתמש' באותה הנבואה. מה שנביא אומר במצב א לא חייב להיות נכון במצב ב. אם ירמיהו אמר שצריך לשמור יחסים טובים עם בבל זה אינו אומר שאפשר לומר: 'אתה רואה, אסור לצאת למלחמה נגד עירק', - מי שיגיד את זה הוא טיפש. והרי אלו דברי ירמיהו! בסדר, אבל זה בנתונים מסוימים.

אנחנו צריכים גם תורה נצחית, מוחלטת, כזו שלא השתנתה ולא תשתנה, וגם נבואה - הוראות נבואיות אלוהיות למצבים מסוימים, כל מצב לגופו. אתה, אליהו הנביא, תקריב קרבן על הר הכרמל. אבל אסור מחוץ לירושלים! זה יוצא מן הכלל, זה מיוחד, זו הוראת שעה, לעומת משה רבנו שהוא נצח.

דוגמא נוספת: שרה אמרה לאברהם לגרש את ישמעאל, אך אברהם אבינו לא התלהב. אפשר להבין אותו, שהרי זה נוגד את מידת החסד. אמר לו ד' (בראשית כא יב): "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה", ופירש שם רש"י: "למדנו שהיה אברהם אבינו טפל לשרה בניאות". שרה היתה נביאה הרבה יותר גדולה ממנו, אבל אנחנו מוסיפים: בתורה הוא היה גדול ממנה. בנצח, בקבוע, הוא היה גדול יותר. על אברהם נאמר (בראשית כו ה): "וישמור משמרת מצוותי חוקותי ותורתי". אברהם אבינו ידע את כל התורה לפני שניתנה (בראשית רבה סא א). נכון, בתפיסת המצב המסוים הזה של ישמעאל - היא צדקה, אבל כלנו מבינים שאין מכאן הדרכה שכל פעם שיש לך בן בבית שעושה שטויות עליך לזרוק אותו. יכול להיות שלפעמים צריך לנהוג כך, אבל זה באמת משהו יוצא דופן, חריג, שהרי זה נורא. אם כן, אברהם הוא סמל הנצח. הזמן יונק כמובן מן הנצח. לאור הנצח הקבוע אני מחליט החלטה מיוחדת, יוצאת דופן. גם בצבא יש הוראות יום יומיות ויש הוראות לשעת חירום. מי שמחליט בעניינים אלה צריך להיות אדם אחראי מאוד, אחרת הכל יהיה בלאגן. לכן, אם זה נביא או מלך או בית הדין הגדול - ניתן לחדש הוראה לצורך שעה, ולא חייבים דווקא סנהדרין. בתשובות הרשב"א (ב רצ. החדשות סימן שמה) מסופר כיצד הסתובבו בספרד כנופיות רוצחים יהודיים. אמר הרשב"א: הוציאו אותם להורג! והרי איננו דנים בימינו דיני נפשות?! תשובה:

הוראת שעה. הרוצחים האלה סיכנו את כל הקהילה היהודית, ולכן דבר זה הותר. ומה עם השלטון הספרדי? הוא נתן עצמאות מסוימת לקהילה בדבר הזה.

בעולם-הזה יש סרחון. סרחון זה מתבטא בחלְבְנָה שהיא מסריחה והיא אחת ממרכיבי הקטורת, - אך כששמים אותה בתוך הקטורת הסרחון נעלם. זה תוכן הקטורת. איך זה? איך פתאום הדבר שהיה מסריח כבר אינו מסריח? תשובה: הוא נמתק כשהוא מחובר ומקושר עם שאר סממני הקטורת. עניין הקטורת הוא ההנהגה האלוהית שמקשרת את כל מה שקורה בעולם בקשר אחד של קדושה עליונה. זה הרצון הפנימי העליון שמקשר את הכל ושהוא שורש הכל. לכן חז"ל קראו לעבודת הקטורת "דבר שבחשאי" (יומא מד א).

וַיֹּאמֶר ד' אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ סַמִּים נָטָף וְשַׁחֲלֵת וְחֻלְבֵנָה סַמִּים וּלְבָנָה זָכָה בַד בְּבַד יְהִי

זו הגדרה כללית: "קח לך סמים" - באופן כללי. מתי מופיעה סגולת הקטורת? כשכל הסמים יחד. סגולת הקטורת היא בגילוי הגדול שבאמת אין בעולם שום דבר רע, שום דבר מכוער, שום דבר מסריח בעצמותו. מה זאת אומרת? הרי יש דברים רעים מסריחים וכואבים רבים בעולם? זה לא בעצמותם, זה כשהתרחקו מן השורש, מן המקור, וכשמחברים אותם הם חוזרים להיות טובים. כל דבר שנראה מכוער ונורא יכול להתהפך לטוב גמור.

המילה סמים מופיעה פעמיים. בהתחלה, כהוראה לקחת מספר סוגי סמים, ובסוף היא ממקדת אותנו להסתכל בכל הסמים כקבוצה אחת, כיחידה אחת, לומר לנו שהכל כוח אלוהי אחד, הכל לבונה זכה. כשאתה תופס כל אחד לחוד - זו בעיה, אבל כשאתה רואה את הכל ביחד - אז אתה רואה את התמונה האמיתית.

החלבנה היא בגימטרייה המן. יש מאמר ידוע במסכת מגילה (ז ב): "מיחייב איניש לבסומי בפורי עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". העירו בעניין זה שהגימטרייה של 'ארור המן' ו'ברוך מרדכי' היא זהה, ובאמת רואים את זה בסיפור המגילה, איך 'ארור המן' נהפך לדבר טוב. הרי זה נורא מה שקרה אז, יותר נאצי מנאצי. להשמיד להרוג ולאבד אנשים נשים וטף במאה עשרים ושבע מדינות המלך אחשוורוש, ביום אחד ושללם לבז. אלא "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם" (אסתר ט א). ואמרו עוד (מגילה יד א): "גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל, שכולן לא החזירו למוטב, ואילו הסרת הטבעת החזירן למוטב". ואמרו על הפסוק "קיימו וקיבלו היהודים" (אסתר ט כז), שזו היתה פעם ראשונה בהיסטוריה, מאז מתן תורה - שאז קיבלו את התורה בכפייה - שקיבלו את התורה בהתלהבות (שבת פח ב).

טוב עוד יותר גדול. חז"ל דרשו את הפסוק (בראשית א לא) "וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד" (ילקוט שמעוני תהילים רמז תרמג) - "והנה טוב" - זה המוות"; "טוב מאוד" - זה יצר הרע. טוב מאוד זה המוות. המוות הוא טוב מאוד; לא רק 'טוב' אלא טוב מאוד. המוות מאפשר שיהיה טוב גדול יותר. וכן הוא בעניין היצר הרע. על-ידי היצר הרע, הטוב יכול להיות לא רק טוב אלא טוב מאוד. דורשי רשומות אמרו: 'מאד' אותיות 'אדם'. המציאות הזאת שהיא 'מאד' שייכת במיוחד ל'אדם'. שמא תאמר, אם כך, שהכל טוב, לא נעשה כלום! לא. בכל עבודת האדם, בכל ציפייה לישועה יש תמיד שני חלקים (עולת ראייה א, עמ' רעט, ד"ה 'לישועתך קיינו'): חלק אחד - אנחנו מאמינים בד' שכל מה שהוא עושה מוביל לישועה, אפילו אם זה נראה לנו מתגלגל בכיוון ההפוך, אנחנו יודעים ומאמינים שזה מוביל לישועה. חלק שני - אנחנו פוקחים עין וכל דבר שאנחנו יכולים לעשות כדי לקדם את הישועה אנחנו עושים, מה שנקרא 'הצפייה היוצרת'.

תפקיד הנטף הוא להסיר את הרע, לסלק את הרע, לבטל את הרע. נשפך לי ריח רע ואני שופך בושם רב עד שלא מרגישים את הריח הרע. תפקיד השחלת - להפוך את הרע לטוב. כתוב בהקדמת ספר 'הזוהר' (ד א) שבשמים יש כל מיני ישיבות, ביניהן - ישיבת המשיח, אלא שלא כל אחד מתקבל לשם - רק מי שיוודע להפוך חושך לאור ומרירות למתיקות. ומה עם מי שלא יודע? לא אמרנו עליו שום דבר רע, יש עוד ישיבות, אבל זו ישיבת המשיח, זאת התורה שלומדים אצל המשיח, זאת החכמה העילאית המשיחית - איך להפוך את הרע לטוב. כמו בושם שכשאני שופך אותו הוא לא רק מבטל את הריח הרע אלא שיחד עם הריח הרע נוסף ריח נפלא שאי-אפשר להשיג בדרך אחרת.

שאלה: אם כך, למה צריך את הנטף, נשתמש ישר בשחלת?

תשובה: קודם אני צריך את הנטף, צריך לבטל את הרע. אי-אפשר להפוך את הרע לטוב לפני שלומדים איך להילחם עם הרע ולחסל אותו - בשביל זה צריך קודם להיות טהור לגמרי. קודם לוחמים ברע ואחר כך הופכים את הרע לטוב. אי-אפשר להפוך את האויב שלך לחבר אם אין לך אמצעים קודם לחסל אותו. יש מצווה לפתוח בשלום לפני שניגשים למלחמה, "וקראת אליה לשלום" (דברים כ'י). מי פותח בשלום? מי מדבר? הגברים או הנשים? הגברים. למה? אולי דווקא נשים, הן תדברנה בנעימות! אולי יוכלו להשיג שלום ביתר קלות! לא. מדוע? בגלל שהן אינן שייכות במלחמה - לא שייך שהן יפתחו בשלום. אם אתה רוצה לעשות שלום עם מדינה, כדאי שיהיו לך כמה דיביזיות מאחריך. אם אין לך - אף אחד לא ידבר איתך לשלום. לכן קודם צריך את כוח המחיקה, הנטף, ואחר כך את השחלת הממתקת.

לסיכום, נטף הוא החלק השולל את הרע, ושחלת היא המהפכת את הרע לטוב.

זה הסוד הגדול של כל ההוויה שטמון בקושיית הקושיית, מדוע יש רע בעולם? מדוע יש יצר הרע? מדוע יש רשע? - הרי ריבוננו-של-עולם הוא כולו טוב, הוא הטוב ומטיב, ומה עניינו של הרע? תשובה: כל זה טוב. אבל אמרת שזה רע? בשורש זה טוב. אין דבר שבשורש אינו טוב, אלא שלא מספיק לשבת ולומר את זה, צריך לתקן - להחזיר את הרע אל הטוב שממנו יצא ("מידת האהבה השרויה בנשמת הצדיקים היא כוללת את כל הברואים כולם, ואינה מוציאה מן הכלל שום דבר ולא עם ולשון, ואפילו עמלק אינו נמחה כי-אם מתחת השמים, אבל על-ידי הזיכרון מתעלה הוא לשורש הטוב, אשר הוא מעל לשמים, ונכלל הכל באהבה העליונה, אלא שצריך כח גדול וטהרה עצומה לייחוד נשגב זה" מידות הראיה, אהבה אות ו).

נְטֵף וְשַׁחֲלַת וְחִלְבָּנָה

יש שני סמים הקודמים לחלבנה, שהיא סמל הקלוקל, שממתקים אותה. החלבנה רעה בגלל שִׁנְפָּרְדָה מהחיבור הגדול, מהקשר הגדול, אך אם מחזירים אותה אליו היא כבר אינה מסריחה. יש פה שלושה סמים: נטף, שחלת וחלבנה. הנטף והשחלת הם שונים בפעולתם על הרע. הנטף מסיר את הרע, לוחם נגד הרע, מחסל את הרע, מבטל את הרע. הרע, כמובן, זה מה שנראה רע, כי באמת הרע אינו רע בשורשו אלא בגילוייו. רק לעתיד לבוא נבין זאת. לעתיד לבוא, אומרים חז"ל (פסחים נ א), נברך גם על הרע "הטוב והמטיב", כי זה יהיה סוף הסיפור, ובינתיים מי שקורה לו דבר טוב מברך "הטוב והמטיב", ומי שקורה לו דבר רע מברך "דיין האמת", כלומר אני בטוח שהקדוש-ברוך הוא נוהג במידת האמת. נכון, לי זה רע, אבל אני מאמין שיש דין ויש דיין, אין הפקרות. כמו שכתוב במשנה (ברכות נד א): מברך על הרעה מעין הטובה ועל הטובה מעין הרעה. מהו דבר רע שהוא מעין דבר טוב? קרה לי דבר רע אבל יש בזה משהו טוב, למשל, יש שיטפון שהרס לי את כל השדה אבל גרף אליו אדמה טובה, אם כן בעתיד יהיה לי יבול נפלא - אך מה אברך עכשיו? "הטוב והמטיב" או "דיין האמת"? - "דיין האמת". מדוע? כי עכשיו רע. והרי בסוף יהיה טוב? - בסוף תברך "הטוב והמטיב". ויש דבר שהוא 'רעה מעין טובה', לדוגמא, מצאתי כסף רב, מציאה. אני עושה דברים טובים איתו, אבל בסוף זה ייוודע למלך ואז יהיו צרות. מדוע לא תיתן זאת למלך? - כי אז יהיו צרות מיידיות - הוא יגיד 'גנבת' ואתה כבר אומר לעצמך 'הלוואי שלא הייתי מוצא'. אחרי כל הדין הזה - עכשיו טוב או לא טוב? עכשיו טוב. והרי אחר כך יהיה רע? אחר כך תברך "דיין האמת". אני דן על עכשיו. ב'סוף הסיבוב' יוחזר הרע אל הטוב (ראה דרך ד' לרמח"ל חלק ד פרק ז. קל"ח פתחי חכמה פתח ב). איך יוחזר הרע להיות טוב? בנס? לא, על-ידי עבודה שלנו, זו עבודה ארוכה להחזיר את הרע אל הטוב. כשמחזירים את הרע אל הטוב הוא נהיה

החלבנה היא עצם הכוח שהרע נמצא בו. אנו צריכים לשילוב של כולם, לכן לא כתוב ישר 'נטף שחלת וחלבנה', אלא 'קח לך סמים', כולם יחד.

בַּד בְּבַד יִהְיֶה

מה זה 'בד בבד'? - שווה. כולם שווים - גם הנטף גם השחלת וגם החלבנה, כולם נצרכים. אין הכוונה שיש אחד חשוב ואחד לא; כולם חשובים, כולם 'בד בבד'. והרי אחד הורס ואחד בונה?! זה כשהם לחוד, לא כשהם ביחד. מי עזר יותר להחזיר את ישראל לתורה - מרדכי או המן? שניהם היו חשובים. אם היה רק "ארור המן" - קטסטרופה, אם היה רק מרדכי - גם כן אין כאן שלמות.

חז"ל אמרו (גיטין נז ב): "מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק", יש אנשים מזרעו של המן שעשו תשובה והתגיירו. הכוחות הרעים שבהמן יכולים להתהפך לטוב. גם בהלכה כתוב (רמב"ם, הלכות מלכים ומלחמותיהם ו ד) שאם הולכים למלחמה נגד עמלק - יש להציע לו שלום, 'שיחות שלום' עם עמלק. והרי כתוב (דברים כה יט) "תמחה את זכר עמלק"? נכון, אבל אם הוא עושה תשובה - הוא כבר אינו עמלק.

מן הרב קוק (מידות הראיה, אהבה אות ו) מסביר שהציווי "תמחה את זכר עמלק" מדבר על זכר עמלק שמתחת לשמים. ודאי, מתחת השמים נפיץ אותם במטוסי קרב, צריך למחות, אבל יש חלק של עמלק מעל השמים, ניצוץ טוב, אותו לא צריך למחות. בני בניו של המן שהזכרנו - זו רק דוגמא, ניצוץ, פירור, אבל בעתיד אחוות יעקב ועשיו תחזור, וגם עמלק ימצא את מקומו במשבצת החיים והקדושה. על הפסוק (זכריה ט ז) "והסירותי דמיו מפיו ושיקוציו מבין שיניו ונשאר גם הוא לאלוהינו והיה כאלוף ביהודה ועקרון כיבוס"י", אומרים חז"ל (מגילה ו א): "אלו תראטריות וקרקסיות שבאדם שעתידין שרי יהודה ללמד בהן תורה ברבים". אם כן, אין דבר שאי-אפשר להפוך לטוב.

וְעֵשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֶקַח מַעֲשֵׂה רוּחַח מְמַלַּח טְהוֹר קָדֶשׁ

האנשים העוסקים בעבודת הקטורת, שעוסקים בקשר של הכל עם הכל, צריכים שלושה תנאים: "ממולח טהור קודש". התנאי הראשון: 'ממולח', היינו הכשרון לראות דברים רבים יחד. המליחה מערבבת, מקשרת, כמו התיבול. התנאי השני: 'טהור'. האדם שעושה את זה צריך להיות אדם טהור. אינך יכול לעסוק בעבודה הזאת אם יש לך נטיות לא טהורות. הרי עכשיו אנחנו מטפלים ברע, ואם אדם אינו טהור - איך יוכל לטהר? איך יוכל להפוך את הרע לטוב? אולי הוא יסחף לתוך

הרע, ואז מה תיקן? הוא יהפך למשרת השטן! התנאי השלישי: 'קודש'. המטרה היא הקודש, להחזיר את הקודש העליון המקיף את הכל. הקודש הזה מתפצל במציאות באופנים שונים ומתרחק משורשו עד שהוא נטמע ברע. דבר רע הינו דבר קדוש במקורו, אלא שנסתר בדרכו, הסתבך והתרחק. כל דבר, כל נטייה, כל עניין, כל תופעה - מחזירים אל הקודש. לסיכום: 'ממולח טהור קודש'. ממולח: אתה מחבר ומקשר. טהור: אתה אדם טהור נקי. קודש: מחזיר אל הקודש.

וְשַׁחֲקֵתָ מִמֶּנָּה הַדֶּק וְנִתְתָּה מִמֶּנָּה לְפָנֶי הָעֵדוּת בְּאֵהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֶנְעַד לָךְ שָׁמָּה קָדֶשׁ קְדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם

זו עבודה שעושים כל יום. כבר קודם ראינו עבודה שעושים כל יום - עבודת התמיד. זו עבודה פשוטה יותר שעניינה לחסום את היצרים המקוננים בעומק נפש האדם, אבל עבודת הקטורת היא עבודה עליונה יותר. מן הרב קוק כתב (מאמרי הראיה עמ' 400, נאדר בקודש פסקה ד) שיש הבדל בין הקודש ובין קודש הקודשים. מציאות הקודש מנוגדת לחול, יש מלחמה תמידית בין הקודש לחול, מלחמה בין דתיים לחילוניים וכן הלאה. אך קודש הקודשים כולל את הכל - גם את החול וגם את הקודש. הקודש והחול סותרים מעט זה את זה, אבל קודש הקודשים הוא המקור של כולם. עבודת הקטורת היא קודש קודשים.

ושחקת ממנה הדק.

אתה שוחק דק. כל הנושא הזה אינו פשוט, הוא נושא דק - עדין ופנימי מאוד.

לפני העדות באוהל מועד אשר איוועד לך שמה קודש קודשים תהיה לכם.

אני עומד בפני ריבוננו-של-עולם ושוחק דק דק, גם בגוף וגם במוח, בהכרה. העבודה הזו היא לפני ד', בשביל ד', מצד המקום העליון.

וְנֹאמַר וְהִקְטִיר עָלֵינוּ אֶהָרֵן קְטֹרֶת סַמִּים

זו עבודה מיוחדת, פנים-פנימית, לא כל אחד עושה אותה, אפילו לא כל כוהן. תוכן העבודה הזו אינו הגנה מפני הזוהמה, כמו קרבן התמיד, אלא חירות מפני הזוהמה; הפיכת הזוהמה לטוב.

בְּבִקְרָה בְּבִקְרָה

עושים את העבודה הזו בבוקר, כשהאדם מתחדש.

בְּהִיטְבוֹ אֶת הַנְּרוֹת יִקְטִירָנָה

מה היא הטבת הנרות? סידור ותיקון הנרות אחרי שדלקו עשרים וארבע שעות. האור, זו החכמה, "הרוצה שיחכים - ידרים" (בבא בתרא כה ב). מיישרים את האור, מיישרים את החכמה כל יום מחדש. כל הזמן צריך 'איפוס', כמו אדם שנוסע במכונית וכל הזמן מחזיק את ההגה, פעם ימינה ופעם שמאלה. הטבת הנרות היא עבודה מעל לנרות, היא קובעת איך יהיה הנר. יש אנשים חכמים מאוד, אבל משתמשים בחכמה לרע, "חכמים המה להרע" (ירמיה ד כב). את החכמה צריך להיטיב - לבדוק תמיד אם היא בסדר.

וּבְהִעֲלֹת אֶהָרֵן אֶת הַנְּרוֹת בֵּין הָעֶרְבִים יִקְטִירָנָה קְטֹרֶת תָּמִיד לְפָנֵי ד' לְדֹרֹתֵיכֶם

אהרון מיטיב את הנרות גם בבוקר וגם בערב. הזכרנו כבר, בקרבן תמיד, שמוקרב בבוקר ובערב, וכן בקריאת שמע של בוקר ושל ערב, שכולם מקבילים לעבודת האדם ביום, בו השכל מאיר ומנחה, ולעבודת האדם בלילה, אז באים להתפרץ הכוחות האפלים והייצריים שבאדם.

תָּנוּ רַבָּנֵינוּ: פְּטוּם הַקְּטֹרֶת כִּיצַד

אנו עומדים ללמוד היאך מפטמים את הקטורת. מהו פטום? לסדר יחד, לערבב יחד, זה המובן הצר של המילה. אמנם יש מובן רחב של המילה, כמו שאומרים בעברית: 'נפטם אותו', או - התינוק הזה לא אכל יומיים - אנחנו נפטם אותו... הקטורת מפטמת, כלומר, למרות שהקטורת היא העבודה היותר מופשטת שבעולם ולכן הייתי חושב שמרוב שהיא רוחנית היא אינה קשורה לעולם, - האמת הפוכה! היא מפטמת, היא מביאה ברכה לעולם, משפיעה שמחה בעולם. הקדושה היותר עליונה מביאה את האושר היותר גדול. לא כמו אצל הגויים שיש סתירה בין הקדושה לבין החיים, שם הקדושה מצטיירת בצורה של נזירות, סבל, דלדול החיים - אצלנו הקדושה היא מילוי החיים, שלמות החיים, אושר החיים, גבורת החיים. הרעיון הגדול והנשגב, הקדוש והעילאי הזה, לראות כיצד כל הבריאה מממשת את רצונו האחד של הקדוש-ברוך-הוא,

הרעיון המופשט הזה מביא ל'פיטום החיים', הצלחת החיים, עליית החיים, שמחת החיים.

שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים וְשָׁמוֹנֶה מְנִים הֵיוּ בָּהּ

הקטורת היא עילאית, מעל הזמן, מעל לכל. הקטורת 'מחלקת' מנה לכולם - כל יום מקבל את המנה שלו, את ההארה שלו. זו עבודה הדומה לעבודת התמיד. מהי עבודת התמיד? יש בי יצרים, יש בי כוחות אפלים, יש בי כוחות תאוה, ואני 'שופך' עליהם קצת קדושה כדי למנוע מהם להצליח. הרעיון של הקטורת, שהכל מאוחד באחדות הקודש - הוא יפה, אך אולי הוא אינו שייך לחיי היום יום? איך בונים על פיו את החיים? על פיו אני מכין ארוחת בוקר? האמת - שכן. לכן הקטורת היתה מחולקת לשלוש-מאות שישים וחמשה מנים, כנגד כל יום; ביום הכיפורים היו שלושה מנים יתרים. מדוע? יום הכיפורים הוא יום מיוחד, יום שהוא בתוך הזמן אך גם מעל הזמן. הוא אינו יום נורמאלי, לא אוכלים ולא שותים בו ועוד ארבעה עינויים-דיכויים של החיים החומריים. יום כיפור מכפר על כל מה שעשיתי בשנה שחלפה, הוא יום חשבון הנפש הגדול, מין טיפול רטרואקטיבי בכל מה שעשיתי בשנה שעברה. איך אני מוחק את העוונות? עושה תשובה. ביום כיפור אני כל כך גבוה שאני מסתכל על הדברים בצורה אחרת, 'איך עשיתי דבר כזה אידיוטי? אני מתפלא על עצמי! לא, זה לא אני עשיתי, זו סתם שטות'. כמו קום המדינה. המדינה לא 'הוקמה' רק בה' באייר, היום ההוא היה המסקנה של מאמצים במשך עשרות השנים שקדמו להכרזה, והיום הזה היה גם הכנה ובסיס לכל מה שעשינו עד היום. אם כן, יום כיפור מרומם למפרע את כל השנה שלנו וגם מכין, משפיע ומאיר את השנה הבאה. כלומר, ליום הכיפורים יש ערך משולש: מצד עצמו, מצד השפעתו אחורה על השנה שעברה, ומצד השפעתו קדימה על השנה הבאה; אלו הם שלושת המנים היתרים. לכל יום רגיל מיועד מנה אחד. נכון, לפעמים יש לזה קצת השפעה על אתמול ועל מחר, אבל בסך הכל - כל יום הוא בפני עצמו. "ברוך ד' יום יום" (תהילים סח כ). לסיכום, ליום הכיפורים יש קשר מיוחד לרעיון הקטורת. כשם שהקטורת מראה לנו כיצד בכל העולם ובכל מה שקורה בכל ההיסטוריה ובכל העניינים יש רק עניין אחד: "והיה ד' למלך על כל הארץ" - כך גם יום הכיפורים שבכל שנה ושנה הוא 'חוט השדרה' של כל חיי האדם, קדימה ואחורה.

שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים וְשָׁמוֹנֶה מְנֵי יְמֹת הַחֲמָה. מְנָה לְכָל יוֹם

הנוצרים סופרים לפי ימות החמה. אצל הנוצרים הלבנה אינה מעלה ואינה מורידה. אין קשר, למשל, בין הראשון בינואר ללבנה. המוסלמים, לעומתם, סופרים לפי

**פָּרַס בְּשַׁחְרִית וּפָרַס בֵּין הָעֶרְבִים. וְשִׁלְשָׁה מְנַיִם יָתִירִים שְׁמָהּ מִכְּנִיס כֹּהֵן
גָּדוֹל מְלֵא חֶפְזוֹ בְּיוֹם הַכְּפֹרִים. וּמְחִזְרֵן לְמִכְתָּשֶׁת בְּעֶרְב יוֹם הַכְּפֹרִים.
וְשׁוֹחֲקוֹ יָפָה יָפָה כְּדִי שְׁתֵּהָא דָּקָה מִן הַדָּקָה**

'פרס' הכוונה חצי. כמו שאומרים 'לחם פרוס' - לחם חתוך. חצי מנה בבוקר חצי מנה בערב.

בבית-המקדש הלילה הולך אחר היום. יום של בית-המקדש הוא יום ולילה. בחיים שלנו זה הפוך: היום הולך אחר הלילה, וגם בבריאת העולם היום הלך אחר הלילה: "ויהי ערב ויהי בוקר יום ראשון" (בראשית א ה), וגם המועדים מתחילים בלילה ומסתיימים ביום. הלילה נמוך יותר מהיום, הוא אינו מבטא כל כך את החיים. אדם קם בבוקר מלא מרץ, מלא שמחה, מלא גבורה, ובערב שוכב על גבו ומתאושש מכל עמל היום, מכל שטויות היום, מכל העבירות והנפילות של היום. מכל מקום, היום מתחיל בלילה. זה סדר ההווה - התווה ובוהו קודם ליש, החושך קודם לאור, הנמוך קודם לגבוה. אדם נולד, בהתחלה מתפתח גופו ואחר כך נשמתו. ככה זה בעולם. אבל בקודש פנימה הכיוון אינו הפוך, הכיוון ישר. בקודש פנימה הגבוה קודם לנמוך ומתוך הגבוה מאירים את הנמוך; מתוך התיאוריה העליונה מכבדים את הפרקטיקה, לכן, פיטום הקטורת מתחיל בבוקר ומסתיים בבין הערביים. על הקטורת אפשר להסתכל בשני אופנים. האופן הראשון, להסתכל על המשמעות והרעיון של הקטורת, שהכל מקושר ומחובר, זהו אופן תיאורטי לימודי-עילאי-אצילי-נשמתי. והאופן השני, להתייחס לקטורת באופן הקשור לחיים, איך היא מאירה ומתקנת את החיים.

וְאַחַד עֶשְׂרֵי סְמָנִים הִיָּ בָּהּ

מדוע אחד-עשר? כל אחד יודע שהמספר עשר משמעותו אחדות, ריבוי אחדות. זה הרבה אבל זה אחד, כמו עשרת הדיברות - למרות שכל דָּבָר עומד בפני עצמו - כל עשרת הדיברות אומרות דבר אחד: "אנכי ד' אלוהיך" (שמות כ ב), וכמו שכתוב בפרקי אבות (ה א): "בעשרה מאמרות נברא העולם", וכולן נחשבות למאמר אחד. איזה מאמר? 'יהיה עולם'. וגם (שם ה ג): "עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו", וכולם נחשבים לניסיון אחד. העיקרון: הוא התנסה. המספר עשר מסמל ריבוי ואחדות ביחד. משתים עד תשע - זה ריבוי, וכשאמרת עשר חזרת לאחדות. דוגמא נוספת: האצבעות שביד, איננו סופרים כל אצבע לחוד - הכל עשר אצבעות. 'אתה טוב בידיים?'. - 'כן, בעשר אצבעותי'. גם עשר הספירות הן עשרה גילויים של אור ד'. הבעיה היא במספר אחת-עשרה, הוא 'לא נכנס', לא נדבק, הוא הורס את הסדר, הוא לא נכנס לאחדות. אבל באמת, זו לא בעיה - זה כל עניין הקטורת, שיש אחד-

ימות הלבנה, וכשמסתיימים חודשי הלבנה - מגיעה שנה חדשה. לכן לפעמים הרמזדאן בקיץ ולפעמים בחורף... לעומתם, אנחנו סופרים גם לפי החמה וגם לפי הלבנה, יש מאמץ תמידי להתאים את שנת הלבנה לשנת החמה, מה שנקרא 'סוד העיבור'. אצלנו יש דינים שהולכים על פי הירח ויש דינים שהולכים על פי החמה, וזה הופך את הלוח למורכב. אנחנו חיים פה בעולם, איננו חיים בעננים ובנצח. אמנם אנחנו קשורים לנצח, מאמינים בנצח, יונקים מן הנצח, אבל מתוך החיים שלנו בעולם-הזה, עולם בו כל יום קמים, כל יום עובדים, כל יום מלבישים את הילדים, כל יום שוטפים כלים, כל יום עם הצרות שלו, כל יום עם השמחות שלו.

יסוד החמה הוא הקביעות, החמה עולה כל בוקר ושוקעת כל ערב. יסוד הלבנה הוא חוסר היציבות, הלבנה מתחלפת, לפעמים יש, לפעמים אין, עליות וירידות. עם-ישראל נמשל לירח. פעם עם-ישראל 'מכוסה' בגלות, חורבן וחושך, ופעם עם-ישראל נגאל. ההיסטוריה של עם-ישראל נמשלה לירח.

בברכת הלבנה אומרים שלוש פעמים 'דוד מלך ישראל חי וקיים'. המשפט הזה לא כתוב בתנ"ך, אלא בגמרא (ראש השנה כה א). מדוע אומרים משפט זה? אלו היו מילות הקוד אותם אמרו כדי לקיים את מצוות קידוש החודש. הרומאים לא נתנו להעביר מידע בעניין קידוש החודש, לכן העבירו את המידע בצורה חסויה ואמרו 'דוד מלך ישראל חי וקיים'. כלומר, יש לנו עכשיו בעיה, איננו יכולים לקדש את החודש בגלוי, הגויים שולטים עלינו, אך איננו מתייאשים, יום אחד תחזור מלכות ישראל כי 'דוד מלך ישראל חי וקיים'. מלכות דוד נמשלה ללבנה והיא עתידה להתחדש כמו הירח. "זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי, כירח יכון עולם" (תהלים פט לז-לח). כנסת ישראל תחזור להידבק בבעלה שהוא הקדוש-ברוך-הוא, דוגמת הלבנה המתחדשת עם החמה, "שמש ומגן ד'" (תהלים פד יב) - לכן עושים שמחות וריקודים בקידוש החודש דוגמת שמחת הנישואין.

לסיכום, הלבנה היא מיעוט, הקטנה, חולשה, נפילה, ירידה; היא מצד המציאות שלנו בעולם החומרי. בפרשת הבריאה נכתב בהתחלה על בריאת המאורות הגדולים ולאחר מכן פתאום מספרים לנו על המאור הגדול והמאור הקטן. החיים שלנו אינם המאור הגדול, הם המאור הקטן. הקטורת היא מצד המאור הגדול. המאור הגדול הוא הצד הנצחי, הקבוע, המוחלט של החיים הפנימיים. המנה הזה שאנחנו מקבלים מגיע מהיציבות המוחלטת האינסופית האחדותית הקדושה העילאית של החיים, ולכן הקטורת נמדדת לפי ימות החמה. זה יציב. יש דברים רבים שאינם יציבים בחיים, ירידות, נפילות ומשברים, אבל בתוך כל הלא-יציב יש גם יציבות, וזו העבודה-ההבנה הזאת שד' אחד ושמו אחד, שכל מה שיש בעולם, כל מה שקורה בעולם, כל מה שהתגלגל, כל מה שנעשה - הכל 'נהיה בדברו'. כל ההווה כולה, כל מה שקורה עכשיו זה 'נהיה בדברו'.

כמו קובייה - מטה, מעלה, קדימה, אחורה, ימינה ושמאלה. בלשון 'ספר יצירה' (א יד) 'שש קצוות רום'. המרחב הוא שש. אנחנו חיים בזמן ובמרחב. שבעה ימי בראשית זה הזמן, וישנם שישה כיווני המרחב. אנחנו מסתובבים במרחב. הכל מואר על-ידי העשר, מאוחד על-ידי העשר.

(ט) הקֶשֶׁט שְׁנַיִם עָשָׂר. (י) וְקִלּוּפָה שְׁלֹשָׁה. (יא) וְקִנְמוֹן תְּשַׁעָה

אלה שלושת הסמנים האחרונים: 'קשט שנים עשר, קילופה שלושה וקינמון תשעה'. אלה כבר פרטים, 'גרושים', מספרים קטנים. שלוש הוא המספר הקטן ביותר המייצג ריבוי. אחד הוא אחד; שניים מוגדרים כך בגלל שיצאו מגדר האחד אך עדיין אינם ריבוי, ורק שלושה זה תחילת הריבוי.

תשעה זה הריבוי היותר גדול, כפי שהסברנו קודם, כיוון שאחרי תשעה מגיע המספר עשרה שהוא ריבוי אחדותי.

שנים-עשר זה גבולי אלכסון, הצדדים וגבולות הקוביה.

בעולם יש כל מיני ריבויים, כל מיני תופעות, כל מיני פרטים, - והכל מתאחד באחדות, הכל נעשה קטורת אחת, ריח אחד נפלא.

בּוֹרִית כְּרִשִׁינָה תְּשַׁעָה קִבּוּן

הסממנים האלו הם 'כוחות מסייעים'. הריח הזה תמיד קיים, אבל התפיסה של הריח הזה, הקליפה של הריח הזה תלויה בגדלות האדם. כל עבודת האדם היא להריח את הריח האחדותי של "ונשגב ד' לבדו". כל חיינו אנחנו עסוקים בלהבין איך כל מה שיש בעולם שייך לד' אחד ושמו אחד. בשביל מה צריך 'בורית כרשינה' ששפין בה את הציפורן כדי שתהא נאה? מהי בכלל בורית? - סבון. 'כרשינה' אלו כרשינים. מסבנים את הציפורן לפני כן. 'בורית כרשינה' אינה חלק מהסמנים, היא טיפול מוקדם בציפורן כדי שתהא נאה. לציפורן יש ריח טוב. את הציפורן היו שמים על גחלים ואז הריח היה מתפשט. לפני שהשתמשו בה היה צריך לרחוץ אותה בסבון כדי שתהיה נקייה, אחרת גם הריח לא היה נקי.

בּוֹרִית כְּרִשִׁינָה תְּשַׁעָה קִבּוּן.

תשעה קבין של בורית זה שמונה-עשר ליטר סבון. רוחצים הרבה הרבה את הציפורן... תשעה קבין זו כמות שהעניין שלה הוא טהרה. לדוגמא, גבר שלא יכול ללכת למקווה, שופך על עצמו תשעה קבין. כלומר, אם אתה רוצה לעסוק

עשר סמנים. גם הסממן האחד-עשר, שהוא כביכול מבחון - הוא בפנים. גם מה שנראה לך מחוץ לאחדות הוא בתוך האחדות. באמת, לא מפריע לנו שיש שבעים פנים לתורה, פירוש כזה ופירוש כזה, כל הפירושים נפלאים ומשלימים אחד את השני. הבעיה היא מה תגיד על השבעים ואחד? מה טוב יותר - להיות רופא או מהנדס? הכל טוב, אבל כשיש משהו מבחון, הוא כבר לא טוב, האחד-עשר הוא קלקול, פירוד בקדושת האחדות. יש בעולם דברים שיצאו כביכול מן העשר, יצאו מקדושת האחדות. יש רשע, יש סבל, יש תוהו, יש כיעור, יש בלאגן - כל אלו יצאו החוצה. לכן אנו אומרים: לא! גם מה שנראה בחוץ הוא בפנים. גם הסממן האחד-עשר שייך לקטורת. להפוך את הסממן האחד-עשר לקדושה - זו העבודה של המשיח, הוא ידע להפוך את הכוחות הרעים לטובה, לחשוף את השורש הקדוש שבכל דבר. המשיח ידע לקשר את הדבר שנראה בודד ומנותק אל הרצון הקדוש. "ונשגב ד' לבדו ביום ההוא" (ישעיה ב יב). זה המובן של "אחד עשר סמנים".

וְאֵלוּ הֵן. (א) הַצְּרִי (ב) וְהַצְּפֹן (ג) הַחֲלֻבָּנָה (ד) וְהַלְּבֹנָה מִשְׁקַל שִׁבְעִים שְׁבָעִים מָנָה

לכל סממן יש מידה. בסדר הסממנים רואים איך המספרים יורדים. שבעים, שש-עשרה, שנים-עשר ושלוש.

מה משמעות המספר שבעים? מספר זה מורכב משבע כפול עשר. שבע, אלו שבעת ימי בראשית, שבעת ימי השבוע. עשר, הוא המספר שמבטא את עשרת המימדים של ההופעה האלוהית, עשר ספירות, עשר דיברות, עשר מאמרות. המספר שבע הוא מה שנקרא 'תכל'ס', והעשר הוא האור הפנימי, הנשמה. לפי זה, צירוף של שבע כפול עשר מובנו החשיפה הפנים-פנימית של כל העולם, כל המציאות; המראה של המציאות בצורה מטהרת, פנימית, עמוקה; השבע באספקלריה של העשר, תסתכל בשבע לאור העשר! תסתכל במה שיש בעולם מתוך מבט פנים-פנימי, מתוך מבט קדושת, מתוך מבט אלוהי. המספר שבע הוא שלמות הטבע, לא שלמות רוחנית. המספר שמונה כבר מתחיל להיות מעל הטבע... המהר"ל מזכיר זאת פעמים רבות (ראה ספר נצח ישראל פרק יט. נר מצווה עמ' כג).

(ה) מֵר (ו) וְקִצְיָעָה (ז) שְׁבֻלַת גֶּרֶד (ח) וְכֶרֶם מִשְׁקַל שִׁשָּׁה עָשָׂר שִׁשָּׁה עָשָׂר מָנָה

מה עניין המספר שש-עשרה? שש-עשרה זה עשר ועוד שש. המרחב הוא שש,

פטורים ממים אחרונים (שם מ"ב ס"ק ב). מלח סדומית הוא כוח מהרס, ממית. פעם כשרצו לחבל בקרקע זרעו מלח, המלח גרם לעצירת הגידול, עצירת הכוחות החיוניים, כך עשו הרומאים. אמנם, לפעמים, כדי לעצור את הצמיחה הוא מועיל, לפעמים צריך לעצור גם את הדבר היותר טוב שבעולם. פעמים רבות מופיע הרס בעולם לא בגלל דבר רע אלא בגלל דבר טוב שמתפשט ללא גבול (ראה חגיגה יב א), לכן צריך לדעת לרסן את ההתפשטות הבלתי-מוגבלת של כוחות החיים שגם יכולים לגרום להירוס הסדר. גם הדבר הטוב שבעולם - הקיצוניות מזיקתו, כפי שקרה עם נדב ואביהוא שהוסיפו אהבה על אהבה והקריבו אש זרה שד' לא ציווה. "דבש מצאת, אכול דך, פן תשבענו והקאתו" (משלי כה טז). אין להרוס את שיווי המשקל של החיים, זו בדיוק מחלת הסרטן, תאים שמתפשטים יותר מדי. והרי תאים זה טוב! כן, אבל לא יותר מדי. לכן, לפעמים צריך מלח סדומית.

מעלה עֶשֶׁן כָּל שְׁהוּא

מהו 'מעלה עשן'? זה צמח שעושה שהעשן יעלה. מדוע הוא נצרך? כי לפעמים העשן אינו עולה אלא 'מתמרח'. דוגמא מעניין אחר, מה שקוראים בצה"ל 'גדל לרוחב'. פעם הוא מפקד פלוגה פה, ופעם במקום אחר - אבל הוא אינו מטפס כלפי מעלה. כך, לפעמים אדם עושה דברים חשובים רבים, אך הוא אינו מתקדם, הוא נשאר נמוך, חסר לו היסוד האיכותי, מה שנקרא לפעמים 'שחיקה'. מהיסוד הכמותי יש לנו הרבה, עשן רב, אבל אנו צריכים עשן איכותי, לכן צריך גם כוח לרומם את כל המציאות. 'מעלה עשן' זה הדחיפה כלפי מעלה. כמה צריך? לא הרבה, כל שהוא, זה סוג של יסוד איכותי.

רְבִי נִתָּן הַבְּבִלִי אוֹמֵר אֶף כֹּפֶת הַיַּרְדֵּן כָּל שְׁהוּא

מהי 'כיפת הירדן'? עשב הגדל על יד הירדן והוא בעל צורת כיפה. למרות שהירדן הוא חלש ולפעמים מתייבש - הצמח הזה הוא עקשן, מחזיק שם מעמד. זה הכוח להחזיק באמונה גם בסביבה קשה, גם בסביבה שרחוקה מד'. כמובן, איני יוזם חיים בסביבה קשה, אבל זה כבר בא לבד... לבקר אצל דודים שמדליקים טלוויזיה בשבת זה לא הורס את כל החינוך, אך אם גרים בבית שכל שבת מדליקים טלוויזיה - זה הורס את החינוך. אם כן, "כיפת הירדן כל שהוא". באמת, צריך למצוא בחיים תנאים טובים, תנאים נוחים, לא להיכנס לניסיון, אבל קצת קורטוב - זה בסדר. "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ" (שמות א יב), שלא יהיו חיים קלים מדי.

עכשיו בעבודת הקטורת, להחזיר כל דבר אל השורש, אל האחדות, לשבץ אותו במשבצת של שורש הקדושה - תטהרו! צריך שתהיה נקי, בלי סיג, אל תכניס לכלוך בדלת האחורית.

יֵין קְפָרִיסִין סָאִין תְּלָתָא וְקָבִין תְּלָתָא

את הצפורן הזאת שורים ביין קפריסין, יין שעושים מקפרס, מה שקרוי בעברית צֶלֶף או צֶלֶף. זה צמח מיוחד מאוד המורכב מחלקים רבים ומכל חלק אפשר לעשות משהו. יש אביונות, קפריסין, פירות ושורשים. יין קפריסין הוא יין עז וחרף מאוד, וכששמים את הציפורן לתוך היין זה עושה אותו עז, חזק מאוד. מהו עוז? גבורה, שלילה, הכוח לומר 'לא', להגביל כל דבר, שכל דבר יהיה בדיוק מה שהוא צריך להיות. יש אדם מלא גדולה אבל כשהוא מתחיל משהו הוא נשבר כי יש קשיים; הוא אדם גדול אבל אינו גיבור.

וְאִם לֹא מְצָא יֵין קְפָרִיסִין מְבִיא חֲמַר חוֹרֵין עֵתִיק

'חמר חיוורין עתיק' הוא יין לבן עתיק. במקום היין הזה שנותן כוח ועזות וגבולות יש אפשרות להשתמש ביין הלבן העתיק. הלבן העתיק הוא המשקולת הכללית של כל כוחות החיים, מה שהפסיכולוגים קראו 'שיווי המשקל'. זהו שיווי המשקל של החיים.

לפעמים לאדם אין עוז, אין יכולת נפשית לדייק את התחומים של כל נטייה, אין להגדיר איפה אני חכם ואיפה אני מתחיל להיות טיפש, איפה אני עם רחמים ואיפה אני חסר אחריות. איך נדע? יש שיווי משקל טבעי אצל אנשים נורמלים, שבכל דבר שיעשו לא יפריזו ויעברו את התחום, לא בגלל שהם חמושים במדע על הדבר הזה, אלא שמכלול האישיות שלהם פועל כך שאינם חוצים גבולות; זה עניינו של החמר החיוור העתיק.

מֶלַח סְדוּמִית רוֹבֵעַ

מלח בכמות של רובע הקב, כחצי ליטר. המלח הזה לא נועד לשם ריח. מלח סדומית הוא דבר מהרס, זהו מלח שלוקחים מִיָּם המלח. ידוע שהטעם לדין מים אחרונים הוא בגלל מלח סדומית (שו"ע, או"ח קפא מ"ב ס"ק א). אדם נוגע באוכל בידיו, אחר כך משפשף את העין והמלח יכול להיכנס לעינו ולפגוע בו פגיעה חמורה; לכן צריכים מים אחרונים. יש אומרים שהמלח שלנו אינו מלח סדומית ולכן אנו

ייפגע. כך הוא בתורה כולה. כשאני אומר שאני אוהב את עם-ישראל, הכוונה היא לכולם. אי-אפשר לשנוא מפלגה מסוימת, זה מראה שלא תפסת את העיקרון.

רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר הַצָּרִי אֵינוֹ אֶלָּא שֶׁרָף הַנוֹטֵף מֵעֵצֵי הַקֶּטֶף

הצרי הוא הסממן הראשון מבין סממני הקטורת. ומה הוא? "שרף הנוטף מעצי הקטף". מהו עץ קטף? זהו עץ עם פירות שקוטפים. ומהו שרף? זהו הלשד, הפנים. נזכיר שוב, עבודת הקטורת היא העבודה הפנימית ביותר שבמקדש ועניינה לרומם בפועל ובמחשבה, באמונה ברגש ובדמיון את כל היש במקורו האחדותי העליון. בקטורת יש אחד-עשר סממנים, ולכל סממן יש ריח בפני עצמו, וכאשר הריחות מתאגדים יחד - נעלם הריח של כל סממן ונעשה ריח אחדותי. כך כל ההוויה מלאה ניגודים, אורות וחשכים, אך הכל שייך לחשבון אחד של האחדות האלוהית. כדי להבין זאת כדאי לשים לב לסממן הראשון שהוא הצרי, שמן הסתם בהיותו הראשון הוא מתווה את הכיוון של כולם, הוא מבליט את הלשד, כאילו אומר: אל תשימו לב לפירות... אנחנו שמחים שיש עצים עם פירות לקטוף, אבל צריך לשים לב ללשד החיים שזורם ביצירה. כל החיים כולם הם זרם אחד, דחיפה אחת, כוח פנימי אחד. הכוח הפנימי האחד הזה מתגלה בצורות שונות. כוח הגידול פועל את פעולתו גם בדרכים שנראים סותרים לגדילה, כמו אצל ילדים קטנים שמתפתחים ותוך כדי ההתפתחות ישנם גם גילויי סרבנות ועקשנות, שנראים נוגדים להתפתחות ובכל זאת גם להם יש תפקיד בהתפתחות. ילד שלא ילמד להיות עקשן על דברים שטותיים לא ידע להיות עקשן בדברים חשובים. ניתן לשמר את אותה עקשנות שמופיעה אצלו באורח בוסרי ולגלות אותה באורח מעולה. אותה אהבת התינוק לשוקולד, שכל הזמן הוא רוצה שוקולד - תיהפך אחר כך לאהבת ד'. אבל אם התינוק הזה לא אהב אף פעם, הוא לא ידע מהי אהבה ואי-אפשר יהיה 'להנחית' עליו את אהבת ד' ("כתב שם ה"ר יצחק דָּמֶן עפו עליו השלום במעשיות הפרושים שמי שלא חשק לאישה הוא דומה לחמור ופחות ממנו, והטעם כי מהמורגש צריך שיבחין העבודה האלהית כדפירשנו" ראשית חכמה שער האהבה פרק רביעי). לכן, אין להסתכל בתופעות השונות שיש אצל הילד הקטן אלא להסתכל בלשד החיים.

בְּרִית כְּרִשְׁיָה לְמָהּ הִיא בְּאֵה, כְּדִי לִיפֹת בָּהּ אֶת הַצֶּפֶן כְּדִי שְׁתֵּהא נֶאֱחָה

תפקיד הציפורן הוא הפצת ריח. לקטורת היה ריח חזק מאוד, ריח הקטורת מילא לא רק את כל בית-המקדש אלא גם את כל ירושלים, עד כדי כך שכתוב (יומא לט ב) שאפילו כלות לא היו מתבשמות בירושלים כי ריח הקטורת היה חזק יותר

וְאִם נָתַן בָּהּ דְּבַשׁ פְּסָלָהּ

אם שמים דבש בסמני הקטורת הוא פוסל הכל. מדוע? כי הנושא שאנחנו עוסקים בו עכשיו צריך להיות אידיאליסטי. אין לנו התנגדות שאנשים ילקקו דבש, אין לנו התנגדות שאנשים ייהנו מהחיים, וגם אם היתה לנו התנגדות - היא היתה לא מציאותית, כי אנשים לא חיים ככה. לא מדובר על אנשים כמו משה רבנו, ככה אנחנו - אוהבים ליהנות מן החיים, לשתות מיץ מתוק וביסקוויטים מלוחים, לחיות בדירות מחוממות ונאות, הנשים אוהבות בגדים נאים בכל מיני צבעים וצורות. לאט לאט יש תקווה שאנשים יתרוממו מהנאות נמוכות להנאות אידיאליות. בנושא שלנו, של אחדות העולם, חייבים להיות אידיאליסטים. כשאתה בא לקדש את החול, אינך יכול להיות באותו רגע מעונג, אחרת אתה עושה שקר בעצמך. אחד אומר: אני שותה מיץ מתוק כדי לקדש את החול. ואתה חושב שמישהו יאמין לך? זה לא נכון. המושג של קידוש החומר אפשרי רק מתוך קדושה פנימית בלי שום פנייה ונגיעה; יש להדגיש: לא כתוב שאסור לאכול דבש! כתוב שבקטורת אל תשים דבש. בסנדוויץ' שלך תשים דבש, אך בקטורת אל תשים דבש, "אם נתן בה דבש פסלה"; זה פסול כי ערבבת את התענוגות שלך, את ההנאות המוחשיות שלך, את העונג הנמוך שלך בתוך עבודת ד' העליונה הזאת. לדוגמא, אסור לנשק ילד בבית הכנסת (שו"ע, או"ח צח א ברמ"א). אתה רוצה לנשק ילד? נשק כל הזמן, אך לא בבית הכנסת. למה? הרי אני מנשק את הילד כי ד' אמר שצריך לאהוב... ספר למישהו אחר. אתה מנשק את הילד כי נעים מאוד לנשקו. קשה לדעת אם זה נעים לילד, אך להורים זה נעים. פעם נישק רבנו הרב צבי יהודה אחד מתלמידיו בבית הכנסת, והסביר שנישקו כיוון שהוא תלמיד-חכם, וזה כבר עניין אחר. הוא לא נישקו בגלל שהוא מתענג בנשיקה, אלא בגלל שהוא תלמיד חכם.

לעשות דבר טוב ולהרגיש סיפוק זה לא רגש פסול, אדרבה, זה רגש נצרך. דבר זה נקרא לעבוד את ד' בשמחה. אני בוחר עבודה שמתאימה לי, שאני מוכשר בה ושאיני יכול לעשותה לטובת עם-ישראל וגילוי כבוד ד' בעולם, ואני מצליח בה ויש לי סיפוק. הבוקר התפללתי. אתה שמח? צריך להיות שמח, השאלה היא מה טיב התענוג שלי, שלא אתמלא מתענוגות נמוכים של כסף וכדומה.

וְאִם חִסַּר אַחַת מִכָּל סִמְנֵיהָ חֵיב מִיתָהּ

הקטורת עניינה עילוי הכל, רוממות הכל, תיקון הכל. זה כמו בריאות הגוף - אתה חייב לאכול מגוון ויטמינים, אם יחסר אחד אתה תחלה. לא חייבים לקנות טבלת ויטמינים ולשקול כל יום במשקולת מה בדיוק אכלת. במדינות כמו שלנו, הנקראות מדינות השפע, באופן טבעי אוכלים מן הכל. אם אדם לא יאכל מן הכל - הוא

מכל. היה ריח עצום שתפס את האנשים בכל ירושלים וגרם להם לחוויה אסתטית עצומה אשר תוכנה השכלי הוא מה שאנחנו לומדים עכשיו באורח לימודי.

את הציפורן, הריח הטוב הקוסם והמלהיב, צריך לנקות. צריך "בורית כרשינה כדי ליפות בה את הציפורן כדי שתהא נאה". צריך שתהיה נאה, זאת אומרת, לנקות את ההתלהבות הפנימית הרגשית הזו ניקוי מוסרי, כמו שאומרים בתפילת שחרית (ברכות קריאת שמע): 'טוב ויפה', אם זה יפה אך לא טוב, מוסרי, אז זה בעצם לא יפה. "נזם זהב באף חזיר אשה יפה וסרת טעם" (משלי יא כב). אם היא יפה וסרת טעם, אז בעצם היא אינה יפה, היא חזירה. היופי חייב להיות מקורצץ, מנוקה ומעודן באורח מוסרי. כל הרושם הפנימי העצום של הציפורן - צריך להיות נקי. זה הדבר הראשון.

יין קפריסין למה הוא בא, כְּדֵי לְשֵׁרוֹת בּוֹ אֶת הַצִּפּוֹרֵן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עֵזָה

כל דבר שאנו עושים חייב להיות מלווה בשני תנאים: א. שיהיה יפה, נקי. ב. לא להירתע ולהתקפל' בפני הקשיים. אם משוכנעים שנמצאים בדרך הנכונה, צריך להחזיק מעמד ולהמשיך, ולא בכל פעם שיש קושי - להחליף דרך. אדם מתחיל ללמוד רפואה, קיבל אפס בבחינות - מחליף מקצוע להנדסה. לומד הנדסה, נשבר העיפרון - הולך ללמוד רפואת שיניים. נפל המכשיר - הולך למכור גרעינים... כך לא פועלים בחיים, צריך גבורה. אלה הם שני המכשירים: קודם צריך שיהיה יפה, נקי, יופי מוסרי. כמו שאומרים בעברית: 'זה לא יפה'. וכן צריך שיהיה חזק. צריך עוז והדר, "עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון". זאת אשת חיל, כל מעשיה הם בעוז ובהדר. עוז - היא מחזיקה מעמד, וגם הדר - שהכל יהיה יפה נקי ומפואר, לא חילול השם. אם תלמיד חכם גורם לחילול השם - זה נורא, אך אם הוא מתנהג יפה, משאו ומתנו באמונה ודיבורו בנחת עם הבריות, הוא גורם קידוש השם, "ישראל אשר בך אתפאר". על ההדר הזה מדובר כאן, ולא בהדר חיצוני של בגדים.

וְהָלֵא מִי רְגָלִים יָפִין לָהּ, אֶלֶּא שְׂאִין מְכַנִּיסִין מִי רְגָלִים בְּמַקְדָּשׁ מִפְּנֵי הַכְּבוֹד

אם היו מוסיפים לסממנים מי-רגליים, היה יוצא דבר נפלא, כפי הידוע שבזמנים הקדומים עיבדו עורות בעזרת צואה, מה שנקרא 'בורסקי'. גם במי-רגליים יש חומרים כימיקליים שונים שהיו יכולים לשפר את הסממנים. אם כן, אולי נצרף אותם לקטורת? לא! "אין מכניסים מי רגלים במקדש מפני הכבוד". מי-רגליים הם פסולת, דבר מיותר שנפלט מן הדם ומן המזון. זה פסולת החיים, פסולת הכוחות החומריים שבאדם. בחיים שלנו יש גם פסולת, לא כל מה שאנחנו חושבים הוא

טהור, לא כל ריגוש הוא טהור. יש מרכיבים רבים של פסולת בחיים המחשביים, הרגשיים והדמיוניים שלנו. הבעיה היא שהפסולת הזאת מלאה חזק, היא מלהיבה אותנו, היא מעניינת אותנו. יש כוחות אפלים באדם, הם מלאי 'אקשן', הם דוחפים - אולי נשתמש גם בכוחות השפלים בשביל עבודת ד' העליונה? נשתמש ב'שלא לשמה' בשביל 'לשמה'? לא. הדברים האלו פסולים, הם 'מי רגליים'... איננו מלאכים, אנחנו כל הזמן מייצרים פסולת ומתנקים ממנה, עושים תשובה. תשובה זה כמו להתנקות מְמֵי רגלים. בהתחלת ספר 'אורות התשובה' (א א) מדבר מן הרב על תשובה גופנית-טבעית, אדם אכל מזון לקוי - מקיא, שהדומה לה ברוחניות - תשובה נפשית-טבעית. לאדם יש מידות רעות, התנהגויות רעות, עליו 'להקיא' אותם, לסלק אותם. הגמרא (נדרים מט ב) מספרת על צדוקי אחד שאמר לרבי יהודה: אתה נראה טוב מדי... או שאתה מלווה בריבית או שאתה מגדל חזירים... אמר לו: לא, זה אסור לנו היהודים, אלא יש לי עשרים וארבע בתי שימוש מהבית שלי לבית המדרש ואני נכנס בכלום. מסביר הגאון מווילנה (פירושו למשלי כד לא), שמהבית לבית המדרש הוא עובר עשרים וארבעה 'בתי שימוש' של התנקות מידותית תמידית, וכשהוא נכנס לתוך הלימוד, הוא טהור, ולכן יש לו ברכה, לכן פניו מאירות.

מי הרגליים אמנם אינם טהורים, אבל זה מחזק, זה מאמץ את הרוח ואת הבשר לפעול, זה דוחף קדימה, כמו שאמר מן הרב קוק בעניין אחר: אתם רוצים להקים ישוב של אנשים יראי שמים? זה לא יצליח, כי אנשים יראי שמים עושים הכל לשמה, לכן זה יתקדם בעצמתיים. אנשים שאינם יראי שמים - עושים שלא לשמה, וכשעושים דברים שלא לשמה העניינים זזים. ברוך ד' התקדמנו מאז, ואנשים יראי שמים הקימו ישובים רבים לא פחות טובים מאחרים. אולי נעשה ככה לכתחילה? לא, אי-אפשר, "אין מכניסים מי רגלים במקדש מפני הכבוד". זה לא מכובד, זה לא אידאלי, זה לא עליון. הכל צריך להיות טהור - גם האמצעים, גם המניעים, בלי תערובת של חומריות ושל גסות. הכבוד, הוא הכבוד האלוהי, כבוד האדם שנברא בצלם אלוהים. אי-אפשר להיכנס אל מלך הכבוד עם מי רגליים, עם פסולת.

תְּנִיָּא רַבִּי נֶתָן אֹמְרֵי כְּשֶׁהוּא שׁוֹחֵק אֹמְרֵי. הֶדֶק הַיֵּטֵב הַיֵּטֵב הַדֶּק, מִפְּנֵי שֶׁהַקּוֹל יָפֵה לְבָשָׁמִים

את שלוש-מאות שישים וחמישה המנים צריך לשחוק. תוך כדי ששוחקים צריך לומר את המילים "הדק היטב היטב הדק". להדק הכוונה לפורר. בעזרת הפירור הסממנים היו מתאחדים אחר כך היטב. מדוע יש לומר בקול? - "מפני שהקול יפה לבשמים". הקול, המילים שנאמרות - זה עוזר לפעולת השחיקה. אין זה עוזר? האם הדיבור שוחק? הסברנו שכל עניין הקטורת הוא לקחת חומר ולפורר אותו,

לשבור אותו כדי שהריח יצא ממאסרו ויוכל להתפשט; אני שוחק כדי שתהיה התאחדות בלי הבדלה. הכל מתאחד, הכל נשחק, כל החומר מתמוטט - זו עבודת הקטורת, סוד הקטורת שמאחד את הכל בקשר פנימי. כל זה בא לידי ביטוי בעזרת הדיבור והמחשבה של האדם. זו אינה רק פעולה טכנית, אלא זו פעולה שכלית-מחשבתית-רוחנית-דיבורית. לא מספיק לשחוק סתם באופן טכני, צריך גם לשחוק בפנים, 'בתוך הראש'. לכן יש לומר "הדק היטב היטב הדק", כדי שהכוח המחשבי הדיבורי של האדם ילווה את העניין הזה. זה בדיוק אותו דבר: אתה אדם חומרי אבל יש בך דבר רוחני, והדבר הרוחני הזה מסוגל להתבטא בעזרת הדיבור. אפשר גם על-ידי דיבור לבקש שטויות, אך הדיבור הוא הדבר היותר נפלא שיש לנו. על-ידי הדיבור אני מביע רעיונות פנימיים עמוקים מוסריים עדינים, אהבה ואמונה.

פְּטָמָה לַחֲצֵאִין כְּשֶׁרָה, לְשָׁלִישׁ וְלָרְבִיעַ לֹא שְׁמַעְנוּ

פְּטָמָה, הַכּוּוּנָה עֵשָׂה, הַכִּין אֶת הַקְטוֹרֶת.

לכתחילה צריך לפטם את הכל, לקחת ולהכין את הכל. בדיעבד, אם פיטמת חצי, זה כשר. אמנם לכתחילה צריך לפטם את כל האחדות. אמנם, לשליש ולרביע 'לא שמענו' שזה בסדר, שזה כשר.

את הקטורת היו מקריבים בבוקר ובערב. זמני ההקטרה מקבילים לעבודה המוסרית של האדם: ביום, באור, בבהירות, אז קל יותר, ובלילה, בו מתפרצים הכוחות האפלים והרדודים. מכל מקום, אם 'פיטמה לחצאין - כשרה', אם עשית חצי, אם דאגת לבנות את היום, היית 'בסדר' ביום, אך לא בנית את הלילה - לא נורא, משום שהעבודה המוסרית שלך ביום תשפיע על הלילה; ולהיפך, אם בנית טוב את הלילה, גם היום ייבנה טוב, כי היום כלול בלילה והלילה כלול ביום. זה אמנם חצי חיים, חצי עבודה, זה דיעבד, אבל אפשר לעשות כך. גם בדברים אחרים כלל זה נכון. למשל, אם אדם יסדר כמו שצריך את נפשיותו, הוא יגיע למידות טובות, ואם יעבוד כמו שצריך על מידותיו, הוא יצליח ליישר את נפשו. ובמילים אחרות, מי שעוסק בפסיכולוגיה גם יגיע למוסריות, ומי שעוסק במוסריות כמו שצריך גם יתיישר באופן פסיכולוגי. אמנם, זו דרך מסובכת קשה ולא יעילה, דרך שעולה במאמץ וטעויות רבים, אבל היא אפשרית.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה זֶה הַכֹּלֵל, אִם כְּמִדְתָּהּ כְּשֶׁרָה לַחֲצֵאִין, וְאִם חָסַר אַחַת מִכָּל סְמִינָהּ חָיַב מִיָּתָהּ

לא נורא אם יש רק חצי מכמות הסמנים אך הכל נמצא בצורה מדויקת, כי יש

הכל, יש את כל האיכויות. אבל "אם חיסר אחת מכל סמניה, חייב מיתה". כלומר, החיים צריכים להיות בנויים מן הכל ביחד, ואם חסר דבר אחד - אתה מת. כך הוא בעולם המעשי וכך הוא בעולם הרוחני: אם חסר מרכיב אחד בלבד נגרמים מוות, חורבן, הריסה. והרי אני הרבה זה וזה וזה... נכון, אבל יש לך קצת גאווה שמרקיבה את הכל. אתה עצבני זה משבש את הכל. צריך שיווי משקל הרמוני של הכל. גר, לדוגמא, לא יכול לומר 'אני מתגייר חוץ מדקדוק אחד שאינני מקבל' - לא, זה מראה זלזול בכל ("כי אם אומר יאמר העבד לרבו, כל אשר תאמר אלי אעשה זולתי דבר אחד, כבר שבר עול אדוני מעליו והישר בעיניו יעשה" שערי תשובה א ו). חז"ל אמרו שאם היתה חסרה שפחה אחת במתן תורה, ד' לא היה נותן תורה. פתגם ידוע: מי ששוכח את הפרט - שוכח את הכלל.

תְּנִיָּא בְּרַ קַפְרָא אֹמֵר, אַחַת לְשִׁישִׁים אוּ לְשִׁבְעִים שָׁנָה הֵיְתָה בְּאֵה שֶׁל שִׁירִים לַחֲצֵאִין

כתוב בתורה שהכוהן הגדול היה צריך לקחת חופן בשביל הקטורת, לכן היה לוקח 'מלוא חופניו' כדי שלא יהיה פחות מדי ובגלל זה היה נופל טיפה החוצה, בצד. את כל השירים האלו היו אוספים, ובמשך שישים או שבעים שנה היו מגיעים לכמות של חצי הכמות.

יום הכיפורים הוא היום הגדול, יום בתוך הזמן שהוא בעצם מעל הזמן, מין 'הברקה' של מעל הזמן בתוך הזמן, כמו הקטורת, שהיא האחדות האלוהית העליונה שמעבר לכל צמצומי המציאות. הברק הזה מבריק ביום היותר גדול במקום היותר גדול, מין ברק פנימי בלב האומה שמבזיק על-ידי האדם היותר גדול שבאומה. ומה עם היהודי הפשוט? הרמב"ם אומר (מורה נבוכים, הקדמה) שגם לאדם הפשוט יש לפעמים ברק בחיים, לא ברק של נבואה או רוח הקודש כמו של הגדולים, כמו משה רבנו שכל הזמן מבריק, אלא ברק של הבנה, הוא הבין משהו חשוב. אדם רגיל חי בחושך, סוחב את עצמו בקושי עם עיניים עצומות, אך לפעמים יש לו איזה 'פלאש', לפעמים הוא משוחח שיחת נפש עם מישהו ועולה לו הבזק גדול של הבנה עמוקה, הבנה אחדותית, הבנה גדולה ששוטפת את נשמתו. הרמב"ם מזכיר (שם) אדם, שברק מאיר פעם בימי חייו ממקור עליון מאוד, ופתאום, תוך שנייה אחת, הוא תופס את כל היש, כל ההווה, כל ההיסטוריה, כל החיים. כמו במתן תורה, בו לכל עם-ישראל היה ברק בשניות האלה. הברקים האלו, אלו השירים - מה שנושר מהכוהן הגדול, חלקיקי שניות כאלו, בתוך חיי האדם, בתוך "ימי שנותינו בהם שבעים שנה" (תהלים צ י), שאדם מרגיש בהן כאילו הוא ביום כיפור, כאילו הוא בקודש הקודשים, בחינת שבעים הזקנים, "ויתנבאו ולא יספו" (במדבר

האריז"ל ז"ל אמר (פרי עץ חיים, שער עולם העשייה פרק ה) שאחרי פיטום הקטורת צריך לומר את חמשת הפסוקים האלה, כיוון שזה טוב, זה מביא ברכה רבה. כלומר, את הפסוקים האלה צריך לומר לא רק מצד התוכן הפרטי של כל פסוק אלא מצד הקשר הפנימי ביניהם. כבר בתלמוד הירושלמי (ברכות פרק ה) כתוב על שני הפסוקים הראשונים: "לעולם אל יהא הפסוק הזה זז מתוך פיך". כלומר, הפסוקים האלה אינם הדרכה פרטית במצב מסוים. עסקנו רבות ברעיון פיטום הקטורת, ברעיונות מופשטים עליונים תיאורטיים נשגבים וכלל-עולמיים הרמוזים בו. פיטום הקטורת זו ההכרה היותר עמוקה שהכל אחדות אחת, הכל שייך לסדר האלוהי, הכל חשבון אלוהי אחד, גם הטוב וגם הרע. אין רע, הכל מתייפה, הכל נהפך לטוב, אין כיעור. אין דין וגבורה, הכל מתמתק בחסד. במקור החיים, בשורש החיים הכל טוב, הכל קדוש. זה התוכן של פיטום הקטורת, כיצד כל הסמנים השונים, הטובים והחלבנה שאינה טובה בריחה - נהיים לריח אחד טוב. השאלה היא: מה זה אומר לי? מאי נפקא מינה לחיים שלי?

ד' צְבָאוֹת עֲמֹנוּ

כלומר, ריבוננו-של-עולם הוא ד' צבאות. מה פירוש ד' צבאות? הוא ראש הצבא, הוא בורא כל הצבאות - של האנשים, המדינות, הכוכבים, החיות, חיים מלאי כל טוב. ד' צבאות, הוא בעל הבית על עצמו. הוא מלך העולם, בורא כל העולמות, שולט על כל העולמות ומסדר כל העולמות. ואותו ד' צבאות דואג לדברים הפרטיים, האישיים, כמו לדברים הכלליים, הגדולים. יש מפקד בצבא שעסוק מאוד בארגון תכניות כלליות לצבא ואינו מסוגל להתפנות ולדאוג לשק השינה הקרוע של החייל. אך ד' צבאות אינו עוזב אותנו. זה אותו הרעיון שראינו בפיטום 'אדון עולם' המחולק לשני חלקים - קודם דברים כלליים מטפיזיים מופשטים: 'אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא', ואחר כך 'והוא אלי' - שלי, שאני בקשר איתו, כביכול אין לו בעולמו כלום אלא אני. אם כן, מחד הוא ד' צבאות, גדול כללי ומקיף-כל, ומאידך הוא 'עמנו', הוא איתי, הוא קרוב לנו. מה שאני חי זה בגלל שהוא רוצה, מה שקורה לי זה בגלל שהוא רוצה. אנחנו חשים את קירבתו, את דאגתו, את יחסו אלינו, את שייכותו אלינו.

מִשְׁגֵּב לָנוּ

זה השגב שלנו. כל גדלותנו, כל ערכנו בחיים, כל עילאיותנו מתמצית בכך שאנחנו יודעים שד' צבאות - הוא עמנו. הוא גם ד' צבאות והוא גם עמנו, הוא גם מעל כל העולמים והוא גם קשור אלינו. הידיעה הזאת, ההכרה הזאת, היא נשגבה. כתוב

יא (כה). כל הדברים העליונים שאנחנו מדברים עליהם עכשיו בכל עוצמתם, אינם שייכים לפרט, אלא שייכים לקודש הקודשים של כלל ישראל, אלא שלפעמים גם הפרט נהנה מזה, מההצטברות של 'פירור פה פירור שם'.

וְעוֹד תִּנְי בַר קִפְרָא, אֱלוֹ הָיָה נוֹתֵן בָּהּ קוֹרְטוֹב שֶׁל דְּבִשׁ אֵין אָדָם יְכוֹל לַעֲמֹד מִפְּנֵי רִיחָהּ, וְלָמָּה אֵין מְעַרְבִין בָּהּ דְּבִשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה כִּי כָל שְׂאֵר וְכָל דְּבִשׁ לֹא תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לְד'

לדבש יש טעם נפלא, אך אסור להקריב על המזבח דבש ודברים מתוקים וגם לא שאור. מהו דבש? מתיקות. מהו שאור? תסיסה. האם אנו שוללים תסיסה ותענוג? - אדרבה, עבודת ד' צריכה להיות מלאת תענוג ותסיסה. זה נכון בעיקרון, אך עולם התענוגות של האדם מחליק בקלות למקומות לא נכונים. גם התסיסה מחליקה. באופן עקרוני יש צורך בעבודת ד' בשני מרכיבים אלה, אך בעולם-הזה יש להיזהר. לכן אסור להביא דבש על גבי המזבח, וכן אסור שאור, איננו רוצים שם תסיסה. זו זהירות, סייג. אנו מפחדים שהדבש יהפך לגלוסקה שמנונית, ושהתסיסה תיהפך לאלומות. אנו מכירים עובדי עבודה זרה ולאן הגיעו בהתדרדרותם. עקרונית יש צורך בכך, אך התורה מכירה את האדם. איננו רוצים ערבוב תשוקה תענוגית ותשוקה של תסיסה בתוך עבודת הקודש העליונה של הקטורת. רבי חיים מוולוז'ין בא לגאון מוולנה עם תכנית להקים ישיבה והסבירה לגאון בהתלהבות גדולה. אמר לו הגאון: שמעתי, תודה רבה, שלום, ושלח אותו הביתה. חשב רבי חיים שנה שלמה: מדוע לא עודד אותי הגאון, הרי זו תכנית מעולה? לאחר שנה שב אל הגאון ושוב הסביר את כל התוכנית. אמר הגאון: מעולה, לעשות. אם כן מדוע הרב לא ענה כך לפני שנה? אמר הגאון: כי התלהבת. כשאדם עושה דברים בהתלהבות, איננו יודעים מה אמר כאידאליסט ומה הוא אמר כפורקן של תסיסה. כשאנשים מתלהבים ותוססים הם עושים דברים רבים, אך איננו יכולים לשער מה המניע ומה תהיינה התוצאות עקב כך. לכן "כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לד'".

ד' צְבָאוֹת עֲמֹנוּ, מִשְׁגֵּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֵלָה. ד' צְבָאוֹת, אֲשֶׁרֵי אָדָם בּוֹטֵחַ בָּן. ד' הוֹשִׁיעָה, הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קְרָאֵנוּ.

אֲתָה סֵתֵר לִי, מִצַּר תִּצְרֹנִי, רַנִּי פִלֵּט תִּסּוֹבְבֵנִי סֵלָה.

וְעִרְבָה לְד' מְנַחַת יְהוָה וִירוּשָׁלַיִם כִּימֵי עוֹלָם וְכִשְׁנֵים קְדָמוֹנִית.

אלה חמשה פסוקים שאינם נמצאים במקורם אחד ליד השני. ארבעת הפסוקים הראשונים הם ממקומות שונים בספר תהילים והפסוק החמישי הוא ממלכים.

בירושלמי (ברכות פרק ה): "לעולם אל יהא הפסוק הזה זז מתוך פיך". הפסוק הכוונה להכרה, לתודעה. יש הבדל בין ידיעה ותודעה. ידיעה היא משהו נקודתי, לימודי, 'אני יודע', אך תודעה היא עניין תמידי. לדוגמא, 'יש לי תודעה שאני שייך לעם-ישראל', זו אינה ידיעה פרטית, לדעת שאני רשום בפנקסי משרד הפנים, אלא זו תודעה. צריכה להיות תודעה ש"ד' צבאות עמנו".

אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֵלָה

הרעיון הזה, התודעה שד' איתנו תמיד, הוא לימוד מיוחד של יעקב, לא של אברהם ויצחק. ידוע, אברהם יצחק ויעקב התברכו בכל מכל כל (סוטה ה א. בבא בתרא יז א). על אברהם נאמר: "וד' ברך את אברהם בכל" (בראשית כד א). על יצחק נאמר: "ויאכל מכל" (שם כז לג), ויעקב אמר: "יש לי כל" (שם לג יא). 'כל' הוא יותר מאשר 'בכל' ויותר מאשר 'מכל'. "ד' ברך את אברהם בכל", הכוונה בכל העניינים שהיו קשורים לאברהם, לא כל העניינים שישנם. "מכל" זה כבר יותר, כאילו לומר ש'מכל דבר היה לו', אבל לא הכל, אלא מצומצם, מוגבל. לעומת אברהם ויצחק, אומר יעקב אבינו: "כי יש לי כל". יעקב אבינו היה 'תוספת' לאברהם ויצחק. נכון, ליעקב היו צרות רבות, כל הזמן. כבר בבטן אימו היה צריך לריב מי יולד ראשון, אחר כך היה צריך לקנות את הבכורה מאחיו, מה שציער אותו. אחר כך לקח את הברכה, גם זה היסב לו צער. אחר כך הוכרח לברוח כדי שעשיו לא יהרוג אותו, אחר כך רצה להתחתן עם רחל והנה זו לאה - גם אלו ייסורים גדולים. אחר כך התחתן עם רחל אבל אין לה ילדים, זאת צרה. אחר כך לבן גונב את לבבו ורוצה להרוג אותו, אחר כך פרשת דינה, שנאת האחים, מכירת יוסף, הרעב... אבל הוא לא מתלונן! "יש לי כל". כיצד אינו מתלונן? וכי אלו חיים? זה תלוי, קרא את הפסוקים "ד' צבאות עמנו משגב לנו" - ותבין. מי שחי בתודעה מתמדת שד' צבאות עמנו, אותו אדם הוא גבוה מאוד, הוא נשגב, הוא גדול. התודעה הזו הינה מסורת, מורשה מיעקב אבינו.

ד' צְבָאוֹת, אֲשֶׁרִי אֶדְם בּוֹטֵחַ בָּךְ

כתוצאה מכך ש"ד' צבאות עמנו" - מגיע הביטחון בד'. הביטחון הוא דבר יותר פרקטי, יותר מעשי. יתירה מזאת, מלבד הביטחון, אני גם מאושר, זה יסוד האושר. יסוד האושר הוא הביטחון בד'. כמו שיסוד האושר של התינוק זה כשהוא בידי אימו. כואב לו פה כואב לו שם - כשאימו לוקחת אותו בידיה, כבר לא אכפת לו, הוא "כגמול עלי אימו" (תהלים קלא ב), מבחינתו עכשיו לא יכול לקרות שום דבר, עכשיו הכל בסדר. אדם היודע את הידיעה הקודמת של "ד' צבאות עמנו" והיא חזקה אצלו

וממלאת את נפשו, הדבר יבוא אצלו לידי ביטוי ב"אשרי אדם בוטח בך". הוא מאושר כי הוא בוטח בד' שכל מה שיש זה ממנו, שהוא מקור הכל, שורש הכל, מסדר את הכל, מתקן את הכל. אין הפקרות, אין בלאגן. כשהחיים שלנו, המעשיים, הנפשיים והרגשיים יונקים מהביטחון, אז האדם מאושר; הבוטח מחכה שריבונו-של-עולם יביא משיח, הוא יודע שהוא יביא ולכן הוא מחכה. מתי יבוא? לא יודע מתי, אבל יבוא.

ד' הוֹשִׁיעָה, הַמְלִיךְ יַעֲנֵנו בְּיוֹם קְרָאֵנוּ

ד' מושיע כשקוראים אליו. "כי מי גוי גדול אשר לו אלוהים קרובים אליו כד' אלוהינו בכל קוראינו אליו" (דברים ד ז). ואם לא קוראים אליו הוא אינו מושיע? קודם אמרנו שהוא עמנו, אם כן אין צורך לקרוא! הוא מושיע גם בלי שקוראים, כמו האמא עם התינוק - הוא לא ביקש חלב אבל היא יודעת, עכשיו עברו שלוש שעות והוא צריך לאכול, הוא אפילו לא צריך לבכות. אם כן, היה יותר מתאים שד' יושיע בלי "ביום קראנו". לא, אתה טועה, מבחינת ריבונו-של-עולם זה אכן לא משנה, כן קוראים לו, לא קוראים לו - אותו הדבר בשבילו, אבל בשבילנו זה חשוב, "קראנו", אנחנו. 'למה לא נתת לי את זה?' - 'כי לא ביקשת'. - 'אבל אתה יודע שאני רוצה?' - 'כן, אני רוצה שתבקש'. אני רוצה שתבקש כדי שתדע שאני נותן. הידיעה הזאת חשובה בשבילך כי אתה צריך לדעת שד' הוא מושיע אותנו. אם ד' היה מושיע אותנו בלי 'קראנו אליו', היינו שוכחים שד' הוא המושיע אותנו, היינו שוכחים מהו עול מלכות שמים, ואז לא היינו מאושרים, כי היינו שוכחים שד' הוא המושיע אותנו. לכן צריך לבקש. היה מקום לומר שהיה יותר אושר אם ד' היה מושיע בלי שנקרא, אבל זו טעות, כי אז היינו מאבדים את עיקר האושר שהוא "אשרי אדם בוטח בך". לכן ריבונו-של-עולם ברא בעולם חסרון כדי שנתפלל, לא כמו שאנשים חושבים להיפך, שמתפללים בגלל החסרונות. לא, ד' איפשר מצב של חסרונות כדי שנתפלל. המדרש שואל (בראשית רבה מה ד): מדוע נתעקרו האמהות? הרי ד' רוצה שיהיו להם ילדים? אמר הקדוש-ברוך-הוא: הרי הן עשירות, הן חכמות, הן יפות וכו', אם אתן להם ילדים - לא תתפללנה, והקדוש-ברוך-הוא משתוקק לתפילתם של צדיקים, לכן ד' בורא אפשרות של חסרונות, כדי שהאדם יתפלל (ראה רש"י בראשית ב ה). כשהאדם מתפלל הוא מתקשר ל"ד' צבאות עמנו משגב לנו אלוהי יעקב סלה, ד' צבאות אשרי אדם בוטח בך".

אם לא היו חסרונות בעולם, זה היה החיסרון היותר גדול, כי אז האדם לא היה צריך לדאוג שהפסוק "ד' צבאות עמנו" יהיה שגור בפיו, אז האדם לא היה מחפש לקבל על עצמו עול מלכות שמים. כל החסרונות באים במטרה למלא חיסרון זה! ד' שולח לי חסרונות ואז אני מתעמק בהבנה הזו, ואם לא התעמקתי מספיק - הוא שולח עוד חסרון. לכן, אם אדם התפלל ולא נענה, לא צריך להפסיק להתפלל. לכאורה, צריך להפסיק, התפללנו

פעם, פעמיים, לא הולך! כמו שאדם שואל את חברו: 'אתה יכול לתת לי שקל?'. - 'אין לי'. - 'אתה יכול לתת לי עוד פעם?'. - 'אין לי, נו, מה אתה נודניק, אמרתי לך!'. אם כך, מדוע אנו מתפללים ומתפללים ומתפללים? כדי שנכיר עד כמה "ד" צבאות עמנו משגב לנו" אינו דבר פשוט, אלא דבר גדול, בשביל זה צריך להתפלל פעמים רבות.

אם התפללת ומבוקשך לא נעשה, זה לא אומר שהתפילה לא פעלה; התפילה פעלה. מגמת התפילה היא כל כך עילאית שצריך תפילות רבות כדי שתתקיים. לכן אומרים חז"ל (ברכות לב ב): "ארבעה דברים צריכין חיזוק" - שאף-על-פי שהאדם עמל בהם ולכאורה אינו רואה תוצאות - זה לא אומר שעמלו לשווא, זה רק אומר שהמטרה היא כל כך גדולה שבשבילה צריך מאמצים גדולים. התפילה היא אחת מארבעת הדברים האלו. לכן, "קווה אל ד'". קיוויתי, התפללתי, השתוקקתי ובטחתי - "חזק ויאמץ לבך וקווה אל ד'". תתחזק ותקווה אל ד', אז - "ד' הושיעה המלך יעננו ביום קוראנו". אם אינך קורא - ד' לא יענה. אי-אפשר להתפלל לד' ולומר לו: 'הרי אתה יודע כל מה שאנחנו צריכים זהו'. חבל על תפילה כזו, ודאי שהוא יודע, אבל הוא רוצה שאנחנו נדע, שאנחנו נפנים את הקשר בינינו, שנתקשר אליו.

אתה סֵתֶר לִי מִצַּר תִּצְרֵנִי

אתה 'הסֵתֶר' שלי, הבית שלי, המחסה שלי. אני מתכנס בתוכך כמו שתינוק מתכרבל בתוך השמיכה - זה חידוש! מדוע? כי "אתה סֵתֶר לִי" הוא דבר פנימי, דבר נשמתי, זה שומר אותי איתך. כמובן, זה אינו פוטר אותי מלהקים צבא, מלשים דלתות ברזל בבית, וכשאני חולה - מלקחת תרופות... כן, ודאי, זה חלק מה"סֵתֶר לִי". לא בגלל שאני הולך לרופא אני מפסיד אותך מלהיות "סֵתֶר לִי". אבל גם לדבקות בד', אף-על-פי שהיא מהלך פנימי-נשמתי, יש השפעה על כל המציאות. כל התורה מלאה מזה: "והיה אם שמוע תשמעו... ונתתי מטר ארצכם בעתו" (דברים יא יג-יד). זה נובע מכך שכל ההוויה היא אחדות אחת, לכן כל המהלכים הפנימיים האלה משפיעים החוצה. לכן "אתה סֵתֶר לִי". אתה לא רק 'משגבי', לא רק אושרי, לא רק קבלת עול מלכות שמים, שכל אלה הם מהלכים פנימיים נשמתיים, אלא זה גם "מצר תצרני", אתה שומר אותי מצר. ככל שאדם דבק בד', יותר ד' שומר עליו. פרק צא בתהלים, 'יושב בסתר עליון', נקרא 'שיר של פגעים', שהוא סגולה להינצל מפגעים, "כי הוא יצילך מפח יקוש" וכו'.

רְנִי פֶלֶט תְּסֹבְבֵנִי סֶלָה

הרינה הזאת, הרינה הפנימית שלי, השמחה הפנימית שלי, השירה הפנימית שלי

- היא המפלט, היא ההצלה, והיא מסובבת אותי, היא מקיפה את כל ענייני החיים ומגינה עלי מכל. היא דבר פנימי שמתפשט גם החוצה. דבר דומה לזה מוזכר בתחילת ספר 'אורות התשובה' (פרק א), שם מדבר מן הרב על תשובה גופנית. מהי תשובה גופנית? אדם אכל אוכל מזיק והוא צריך להקיא; אדם נפגע בגופו והוא נצרך לטיפול רפואי. יש לו גוף זר - מוציאים אותו. ברוך ד' הרפואה התקדמה מאוד, כל הכבוד, אבל היא לא פתרה כל הבעיות. איך נפתור את כל הבעיות? יש בעיות גופניות שכדי לפתור אותן צריך תשובה. הפנים מקרין בחוץ גם לרע. זה מה שקורה לדוגמה לאדם המצורע, הוא מדבר לשון הרע בחוץ, על לשונו, מתוך מה שבתוכו, הוא מלא רעל, וכתוצאה טבעית ישירה מכך עורו מרקיב, בגדיו מרקיבים, קירות ביתו מרקיבים. ולהיפך: "חכמת אדם תאיר פניו" (קהלת ח א). לסיכום: 'רני פלט', הרינה הזאת, הרינה הפנימית, השירה הפנימית, הדבקות הפנימית, היא מביאה לי פליטה, היא מסובבת אותי מסביב. הרי אני בכל זאת חי בעולם מלא צרות, מלא אסונות, ואיך אחיה? הרינה הפנימית הזאת תגן עלי מן הצרות.

וְעִרְבָה לְד' מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם כִּימֵי עוֹלָם וְכַשְׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת

בסוף כל החיים יהיו ערבים מאוד. קרבן המנחה הוא קרבן 'משלים', העיקר שבקרבנות הוא קרבן העולה. בסוף הסיבוב, תהיה עבודת ד' כל כך שלמה, שגם קרבן המנחה יהיה מושלם, גם התוספת תהיה ערבה.

מה הכוונה "יהודה וירושלים"? ירושלים זה הפנים, התוך של נחלת יהודה. כל עם-ישראל הוא בחינת ירושלים, אבל הוא לא ירושלים בפועל, הוא ירושלים בכוח. יהודה זה ירושלים. הערך הנוסף של יהודה הוא מתוך שירושלים שוכנת אצלו. אדם בא ליהודה, מגיע לירושלים, נהפך לאדם אחר. הוא לא נהפך לאדם אחר - הוא כל הזמן היה אדם אחר, זה האדם האמיתי. האדם שנמצא מול הכותל הוא האדם האמיתי, אלא שהיה מכוסה במסכים ובקליפות רבים, ועכשיו הפנים מתגלה.

הצד הפנים-פנימי הוא ירושלים. "הפורס סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים". האם ירושלים זה לא כל עם-ישראל? ודאי, ירושלים היא הפנים של כל עם-ישראל, ירושלים היא הנשמה של עם-ישראל. כשאדם בא לירושלים הוא נפגש עם נשמתו, הוא נפגש עם נשמת האומה. "וערבה לד' מנחת יהודה וירושלים". אז, כשנעבוד את עבודת ד' השלמה, העבודה בה"א הידיעה, עבודת המקדש, הכל יהיה מלא ערבות. כרגע זה עדיין לא הגיע, אבל מה שיבוא, לא יבוא פתאום - "וערבה לד' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות" - כמו כל הימים וכמו כל השנים. העתיד הנפלא שאנחנו מחכים לו, מורכב מהצטברות

כל המהלכים, כמו המשל המופלא שהמשיח נמצא בקן ציפור (זוהר שמות ח א ועוד. מובא באגרות הראיה א, עמ' שסט. אורות, ישראל ותחיתו יד). המשיח הוא כמו אפרוח בביצה. יש ביצה, לא רואים אפרוח, לא נראה דבר, ופתאום יוצא אפרוח. יש אנשים שמחכים למשיח שיצא אוטומטית, שלם, פתאום, - הם אינם יודעים שהאפרוח יוצא מהביצה רק בגלל שחיממו את הביצה. מחממים מחממים... נראה שלא קורה כלום וגם לא רואים כלום אבל בסוף זה קורה, פתאום יוצא אפרוח. באמת, זה כלל לא פתאום. המשיח הוא בקן ציפור, הוא יוצא לפועל כסכום כל המאמצים, כל ההשקעות, כל המצוות, כל הטוב, כל החסד, כל התפילות, הכל. אותו דבר כאן במנחת יהודה וירושלים, זה שהיא ערבה לד' הוא תוצאה של כל מה שעשינו כל הימים, אין יום שהולך לשווא, אין מילה טובה לשווא, אין מעשה טוב לשווא; כל מה שאדם עושה כל יום מצטרף לבניין העתיד. נכון שלא רואים את זה, ככה זה בעולם. עולם מלשון העלם. הקדוש-ברוך-הוא מתעלם בעולמות שברא. ה"חדש ימינו כקדם" שאנו מבקשים מהקדוש-ברוך-הוא הכוונה לימים שלפני דוד ושלמה, שלפני דור המדבר והאבות, הקדם מכל קדם, הקדם שבמחשבה האלוהית העלומה לפני הופעת העולמים. מה מיוחד באותו קדם? הטהרה שלו, הקדושה שלו. כלל: ככל שהדבר קדום יותר הוא גדול יותר בכוח, וככל שהוא מאוחר יותר כך הוא גדול יותר בפועל. התינוק הקטן מלא תום ויושר, הוא נשאר בדיוק כפי שבראו אלוהים לפני שמזדהם בשוק החיים. לאט לאט אנחנו עובדים ומתאמצים כדי לגלות בחיינו את הטוב הזה - לא כדי לחזור להיות תינוקות, שהרי תינוק הוא 'תום בכוח', זה לא בפועל. הוא מלא תום לא בחירי, הוא לא מלא תום בהחלטתו, הוא לא יודע להחליט כלום, אלא כדי לחזור לתום הבחירי, התום שהשתבחה בו שרה, בת ק' כבת כ', בת כ' כבת ז', היא בתמימות של בת ז' גם כשהיא בת כ' וק' (ראה רש"י כג א), וכל זה מרצונה. כל הדברים הגדולים האלה, רעיונות הגאולה, הולכים לאט לאט ומתגלים בזה ש"ד' צבאות עמנו משגב לנו אלוהי יעקב סלה", ובזה ש"ד' צבאות אשרי אדם בוטח בך", ובזה ש"ד' הושיעה המלך יעננו ביום קוראנו", ובזה ש"אתה סתר לי מצר תצרני".

סדר המערכה

אֲבִי הוֹה מְסִדֵר סֵדֵר הַמַּעֲרָכָה מִשְׁמָא דְגִמְרָא וְאַלְבָּא דְאַבָּא שְׂאוּל: מַעֲרָכָה גְדוּלָה קוֹדְמַת לְמַעֲרָכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קְטָרֶת, וּמַעֲרָכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קְטָרֶת קוֹדְמַת לְסִדּוֹר שְׁנֵי גְזָרֵי עֲצִים, וְסִדּוֹר שְׁנֵי גְזָרֵי עֲצִים קוֹדְמִים לְדִשּׁוֹן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, וְדִשּׁוֹן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי קוֹדְמִים

לְהַטְבִּיבַת חֲמֵשׁ גֵּרוֹת, וְהַטְבִּיבַת חֲמֵשׁ גֵּרוֹת קוֹדְמַת לְדָם הַתְּמִיד, וְדָם הַתְּמִיד קוֹדְמִים לְהַטְבִּיבַת שְׁתֵּי גֵּרוֹת, וְהַטְבִּיבַת שְׁתֵּי גֵּרוֹת קוֹדְמַת לְקְטָרֶת, וְקְטָרֶת קוֹדְמַת לְאַבְרִים, וְאַבְרִים לְמִנְחָה, וּמִנְחָה לְחֻבְתִּין, וְחֻבְתִּין לְנֶסְכִּין, וְנֶסְכִּין לְמוֹסָפִין, וּמוֹסָפִין לְבִזְיָכִין, וְבִזְיָכִין קוֹדְמִין לְתְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים, שְׁנַאֲמַר וְעָרַב עֲלֶיהָ הָעֵלָה וְהִקְטִיר עֲלֶיהָ חֻלְבֵי הַשְּׁלָמִים. עֲלֶיהָ, הַשְּׁלָם כָּל הַקְּרָבָנוֹת כָּלָם.

אֲבִי הוֹה מְסִדֵר סֵדֵר הַמַּעֲרָכָה מִשְׁמָא דְגִמְרָא וְאַלְבָּא דְאַבָּא שְׂאוּל

בחיים צריך שהכל יהיה מסודר ומדורג בצורה הגיונית. אמנם יש בעיה בִּסְדֵר בכך שהוא חונק את האור הגדול, הוא חונק את זרם החיים, הוא חונק את התפרצות הטוב שלפעמים מגיעים אליו בדליה ובקפיצה. לעובדי עבודה זרה למשל, היתה התרגשות גדולה, התרגשות של דברים עליונים אלוהיים, אבל זה לא נכנס למסגרת של דת, של עבודה מוסרית ודעתנית, ולכן נשאר בגדר חוויה וזו אינה עבודת ד' רצינית, חשובה. זה לא עבר את שלב המאמץ. לכן הפיתרון הוא כמו שכתוב כאן, ש"אבי הוה מסדר סדר המערכה משמא דגמרא ואלבא דאבא שאוול". זאת אומרת, הסדר אינו מתחיל מהסדר, הסדר משועבד למה שלמעלה מן הסדר. כמו הגמרא שכידוע אינה מסודרת. הגמרא היא זרם חיים, עוברים מנושא לנושא על פי הַקְּשֵׁר אסוציאטיבי-פנימי. מה שלמעלה מן הסדר הוא המקור למה שמתגלה בסדר. אם עושים רק סדר בלי לינוק ממה שלמעלה מן הסדר - נחנקים, ואם עושים ההיפך - רק מה שלמעלה מן הסדר בלי סדר, מגיעים לבלבול. גם התורה עצמה היא למעלה מן הסדר ו"אין מוקדם ומאוחר בתורה". התורה אינה חייבת לספר לנו את הדברים על פי הסדר הכרונולוגי שהם אירעו. הסדר הכרונולוגי לא מבטא את הכל, יש לפעמים קישורים בין מאורעות שאינם על פי הסדר הכרונולוגי. יתרו בא לפני מתן תורה או אחרי מתן תורה? אולי ככה אולי ככה. והרי כתוב שבא לפני מתן תורה? בכל זאת, יכול להיות שהוא בא אחרי מתן תורה. אם כן מדוע התורה כותבת אותו לפני מתן תורה? כי באופן פנימי הוא שייך לזמן שלפני מתן תורה. יתרו היה אדם גדול וחכם, אך אחרי מתן תורה אין לו מה להוסיף. הוא מטפל בדברים שהם מתחת לתורה. יכול להיות שהוא בא אחרי מתן תורה, אך זה אינו משנה באופן עקרוני; עקרונית הוא לפני מתן תורה.

הגמרא היא למעלה מן הסדר גם לשיטת אבא שאוול. אבא שאוול הוא אדם גדול ענק שהוא למעלה מן הסדר, ואביי הוא שעושה סדר, רק צריך להיזהר שהסדר לא יגרום יתמות. אביי היה יתום, אביי - ראשי תיבות 'אשר בך ירוחם יתום' (הושע יד ד). רבה אימץ את אביי. הוא היה גם האבא המאמץ שלו וגם הרב שלו. צריך להיזהר שהסדר לא יתייתם, שיהיה מחובר למה שלמעלה מן הסדר. לכן כתוב

שאביי היה מסדר סדר המערכה אבל משמא דגמרא, בשם הגמרא, המשך של הגמרא. הוא היה עושה את זה 'אליבא דאבא שאול', על פי ההכוונה של האדם הגדול הזה.

מערכת גדולה קודמת למערכת שנייה של קטרת

מהי מערכה גדולה? מסדרים עצים רבים על המזבח בשביל לשרוף את הקרבנות. ומהי מערכה שנייה של קטורת? בפינת המזבח יש מערכה קטנה של עצים שבוערת בהם האש וממנה לוקחים אש לשרוף את הקטורת על מזבח הזהב שבקודש, שבהיכל. מדוע המערכה לא נמצאת שם? כיוון ששם אי-אפשר לשמור את האש. אם כן, המערכה השנייה היא המערכה הקטנה של הקטורת.

משמעות הקטורת היא ההתרוממות הפנימית הנשמטית האצילית האחדותית. הקטורת היא הבושם שמתבשם ומבשם את כל ההוויה באור ד'. זה באמת דבר גבוה. אבל יש דבר הקודם לה, והוא: המערכה הגדולה. מהי המערכה הגדולה? שם שורפים קרבנות. דבר פשוט: החיים הטבעיים. הטבעי קודם לרוחני, הטבעי קודם לאצילי. קודם כל אתה צריך חיים טבעיים כשרים, אתה צריך לטהר את טבע החיים, אתה צריך לשרוף, להעלות על המזבח את כוח החיים, את בעל החיים שבך. אחרי שעשית זאת, באה המערכה השנייה של הקטורת - אפשר לבוא ברעיונות גדולים ואציליים.

ומערכת שנייה של קטרת קודמת לסדור שני גזרי עצים

מצווה להוסיף שני גזרי עצים נוספים על המערכה הגדולה. אחד בבוקר, בתמיד של שחר, ואחד בערב, בתמיד של בין הערביים.

מהו סידור העצים? אש המחממת. צריך באמת אש לחמם את החיים, להוסיף אש, אבל צריך להיזהר, אש יכולה להיות גם אש זרה אשר לא ציווה ד'. איך תוכל להיות בטוח שזו אש כשרה? אחרי שהרמט וטיפלת בכוחות החיים הטבעיים שלך, אחרי שהתרוממת לחיים רוחניים אציליים - יש מקום לאש, ואז האש היא טובה, טהורה וקדושה.

סדור שני גזרי עצים קודם לדשון מזבח הפנימי

מהו דישון המזבח הפנימי? ניקוי הפסולת מכל מה שנשרף במהלך היום. מדשנים גם את המזבח החיצוני וגם את המזבח הפנימי. המזבח הפנימי הוא הקטורת

ועכשיו צריך לדשן אותו. הקטורת באה אחרי ההתנהגות הנורמאלית, המוסרית והבסיסית של האדם. כשאנחנו נוגעים בקטורת אנחנו נוגעים בצד הליבי של האדם, לא במצוות הפרקטיות המעשיות, אלא בטהרה הפנימית שבאדם - זה דישון המזבח. דישון הכוונה שהיתה שם אש ששרפה, וכעת זו התמצית שנשארה אחרי האש. השאלה היא, מה שרפה האש? באיזה תחום? באיזה תחום נעשה העידון הזה? - בתחום הפנימי, הליבי, העדין, הדק. אחרי שעשית את הדברים הקודמים, יש מקום לדישון המזבח הפנימי.

דישון מזבח הפנימי קודם להטבת חמש נרות

כידוע, יש שבעה נרות במנורה. קודם מטיבים חמישה נרות ואחר כך את השניים הנותרים. הרוצה להחכים - ידרים, שהמנורה בדרום. שבעה נרות, שבע חכמות, שבע מידות, שמתחלקות בחלוקה פנימית לחמש ושתיים; חמש עליונות ושתיים נמוכות יותר.

אנו עושים מעשים טובים, מקיימים מצוות, מטהרים, מנקים, שורפים ומעלים את המעשים שלנו. יכול להיות אדם עם מעשים טובים אך ליבו מלא טינה ושנאה. מדוע? כי הוא לא עסק בדישון המזבח הפנימי. יש שיר של רבי אלעזר אזכרי, בעל ספר 'חרדים', שחי לפני כארבע-מאות שנה: "בלבבי משכן אבנה להדר כבודו, ובמשכן מזבח אכין לקרני הודו". לאחר דישון המזבח הפנימי אני יכול לזכות להטבת חמש נרות, זאת אומרת, להבנה עמוקה, להבנות עליונות, להארות עליונות, לחמש דרגות של הארות עליונות.

והטבת חמש נרות קודמת לדם התמיד

דם התמיד הכוונה לזריקת דם התמיד, שזה עיקר הקרבן. יש ארבע עבודות בקרבן: שחיטה וקבלת הדם, הולכה וזריקה. באדם יש דם שזורם. הדם הוא הנפש. גם לבעלי חיים יש דם. הדם הוא זרם החיים הנמוך והגס שבאדם. צריך לקחת את הדם ולזרוק אותו על המזבח. קל לומר זאת, אך זה אינו כל כך פשוט לביצוע. ללמוד תורה זה קל יותר, לעשות מעשים טובים זה קל יותר, מידות טובות זה קל יותר, אבל לזרוק את הדם, את הדם של כלל ישראל ואת הדם הפרטי על המזבח - זה אחרי הטבת חמש נרות. אחרי ההתרוממות הגדולה של אור חמשת המקורות האלה, חמשת המידות העליונות האלה, אפשר לזרוק את דם התמיד על המזבח, כלומר, לקדש את חיי החומר, את הצד החיוני שבאדם.

וְדָם הַתְּמִיד קוֹדֵם לְהִטְבַּת שְׁתֵּי נְרוֹת

כלומר, קודם מנקים את חמשת הנרות, אחר כך זורקים את דם התמיד, ואחר כך באים לנקות את שני הנרות הנותרים. לא עושים את הכל יחד. מה עניין שני הנרות? חמשת הנרות הראשונים הם עליונים, מופשטים, ואילו שני הנרות האחרונים הם פרקטיים, מעשיים, קרובים לחיים. זה קשה יותר. ככל שהאור נמוך יותר, כך קשה יותר להיטיבו. ככל שזה מופשט, ככל שזה עליון, תיאורטי - קל יותר.

וְהִטְבַּת שְׁתֵּי נְרוֹת קוֹדֶמֶת לְקִטְרָת

זהו חשבון ארוך מאוד של חינוך, החינוך העילאי של האומה הישראלית מראש עד סוף. עד עכשיו עוד לא דיברנו על הקטורת, רק דיברנו על המערכה הקטנה שממש לוקחים אש לקטורת, וכעת אנחנו מדברים על הקטורת. הקטורת היא התוכן האצילי הפנימי העליון המופשט הסודי הרזי, ההסתכלות הנבואית רוח-קודשית על כל העולם, ראיית כל העולם במבט אחד. לשם כך צריך קודם הטבת שתי נרות. קודם צריך לסדר את חכמת הקודש המעשית ואחר כך לבוא לתוכן האצילי.

וְקִטְרַת קוֹדֶמֶת לְאֲבָרִים

לוקחים אברים, שמים על המזבח ושורפים אותם. מה אני עושים עם האברים שלי? כל מיני דברים, כל מיני פעולות - גם את האברים שלי צריך לשים על המזבח, את הזריזות המעשית של המפעלים המעשיים שלי. כדי לעשות את זה צריך קודם את היסוד הגדול של הקטורת, את ההסתכלות, את הבישום העצום של הכל. אז אפשר לשים גם את האברים על המזבח ולהרים גם את האברים הנמוכים.

וְאֲבָרִים לְמִנְחָה

מנחה, הכוונה לקרבן מנחה העשוי קמח. את המנחה, סולת בלולה בשמן, מוסיפים לעולה. המנחה אינה מהפעולות הראשונות של סדר המערכה, וכעת הגיע תורה. מה עניין המנחה? השלמה. העיקר זה העולה, ולאחר העולה באה המנחה בתור השלמה. בחיים, לעיתים יש צורך בהשלמות. כל דבר צריך להשלים, כל דבר צריך לסיים, אך קודם שמשלימים יש צורך בעיקר, יש צורך באברים לפני המנחה. לא יכול להיות שאתה תעשה את השלמה, את התוספת, את השכלול ולא תעשה את העיקר. נכון, אחרי שעושים את העיקר צריך להשלים עם התוספות, אבל קודם צריך את העיקר.

וּמִנְחָה לְחִבָּתִין

מה זה חביתין? - מנחה על מחבת. יש מחבת ובה שמים סולת בלולה בשמן. כלומר, זה שלב נוסף בהשלמה, על גבי ההשלמה של המנחה. הכוונה הגדולה עושה את ההשלמה הזו. הכוונה הגדולה הוא אדם ענק, אישיות מיוחדת. אחרי שכלל ישראל עשה זה וזה וזה - באה ההשלמה העצומה האדירה על-ידי האדם הענק הזה. האדם הענק הזה לא בא מיד אלא אחר כך, בתור השלמה אחרי שנעשה מה שהיה צריך להעשות.

וּחִבָּתִין לְנִסְכִּין

מהם נסכין? יין. היין עניינו שמחה. צריך לשמוח שמחה עליונה, שמחת קודש. לפני השמחה העליונה בקודש השלמנו את כל עבודת הקודש כולל המנחה וכולל ההשלמה הגדולה שעל-ידי הכוונה הגדולה. כעת, האדם שעוסק בקודש מתמלא שמחה אלוהית.

וְנִסְכִּין לְמוֹסָפִין

קרבן מוסף לא מוקרב כל יום, רק בחגים. אלו ימים שיש בהם קדושה יתירה ולכן מוסיפים בהם עוד קרבן. לפני המוספין צריך שמחה, צריך רוממות בנשמה, צריך להרגיש את עומק השמחה של ימי הקודש, אחרת ימי הקודש אינם ימי קודש, הם ימים שנחים בהם ושקדמו להם ימים של טרחה יתירה. כדי שתכנס כראוי לחג, לתוספת הקדושה של ימי הקודש המיוחדים - צריך קודם שמחה. שמחה פנימית של קודש מכשירה אותך אל תוספת הקדושה של הימים הקדושים.

וּמוֹסָפִין לְבִזְיָכִין

הבזיך מונח על שולחן לחם הפנים ובתוכו יש לבונה שבסוף מקטירים אותה. מהו בזיך? - כלי קטן, כמו מצקת, כמו כף. איך אנחנו יודעים? מהמשניות, מהגמרות. איננו יודעים בדיוק; מן הסתם ב'מכון המקדש' חקרו ובדקו עד גבול היכולת שלהם. הבזיך שלהם הוא כמה שאפשר קרוב למה שהיה.

הבזיך הוא הנקודה המרכזית של לחם הפנים, מה שנקרא 'אזכרתה'. כלומר, ידוע שאת הלחמים לא מקריבים, משאירים אותם במקומם על השולחן, אבל את הלבונה מקטירים, היא כמו הנציג של הלחם. מהו לחם הפנים? לחם הפנים הוא אוכל. צריך לאכול. כל מה שדיברנו עד עכשיו הוא באמת יפה מאוד ועילאי

מאוד אבל אנחנו גם צריכים אוכל. "הרוצה להחכים - ידרים" כי המנורה בדרום, ו"הרוצה להעשיר - יצפין" כי השולחן בצפון. אלה שתי עבודות התמיד שבקודש - האור ועבודת הלחם, הכלכלה. אנחנו חוזרים לחיי היום-יום, ובחיי היום-יום צריך לחם, צריך ברכה. מתוך המוספים, מתוך המאור הגדול של הימים הקדושים - יש השפעה על ימי החול ויש לחם בימות החול. ימי הקודש המיוחדים, שבתות וימים טובים, אינם מנותקים מן המציאות, הם אינם הפסקה מוחלטת ביחס לחול. השבת מאירה על החול, גם במובן הרוחני וגם במובן של הצלחת המחייה והכלכלה.

ובזיכרון קודמין לתמיד של בין הערבים

קרבת בין הערביים הוא הכניסה לתוך הלילה. נכנסים לצללי ערב, לכוחות המוגבלים, לתוך החושך. שואל רבי אברהם אבן עזרא (בראשית א ה): מדוע נקרא הערב 'ערב'? כי הכל מתערבב, הצללים, האור, הצל, האנשים. אתה הולך ברחוב והכל נהיה דייסה, הכל מיטשטש, הכל נעשה נמוך, הכל נעשה חשוך, זה הערב.

בבריאת העולם הלילה קדם ליום, ה'תוהו ובוהו' קדם ל'ויהי אור'. היום הוא ההארה, הארת הכל. לכן, בעולם, תמיד הלילה קודם ליום. 'ויהי ערב ויהי בוקר'. גם בחגים הלילה קודם ליום. קודם צריך לבנות את הדרגה הטבעית שבלילה. הלילה הוא טוב, ישנים בלילה, גם אדם מבוגר ישן בלילה, בלילה השכל 'עוזב' והטבע גובר, האדם ישן במיטתו וכוחות הגוף הפסיכופיזיולוגיים מתעוררים. צריך קודם לדאוג למדרגה הטבעית ואחר כך למדרגה העל-טבעית. בבית-המקדש הסדר הוא הפוך, שם הלילה הולך אחר היום. תמיד של שחר ושל בין הערביים נשרפים במשך כל הלילה. בבית-המקדש הקודש מקרין על החול. כמובן, שני הצדדים נכונים.

בחינוך, צריך קודם לבנות את החול ואחר כך לבנות את הקודש. הקשקוש של הילד הקטן מתחת לשולחנות קודם להתעלותו המוסרית-חינוכית. מהו 'החול' של התינוק, של הילד? שיאכל טוב, שיתלבש טוב, שיהיה בריא, שילך מדי פעם ל'טיפת חלב'. יש גם חול פסיכולוגי, לדאוג שהילד יהיה שמח, שיקפוץ, שישתולל - זה החול שלו, חול בריא, גוף בריא. אם לא יהיה לו 'חול' בריא, טבע בריא, גם הקודש, לימוד התורה שלו, לא ייבנה בתוכו בצורה בריאה. אם כל הזמן הוא חולה, הוא לא ילמד טוב בחיידר, ואם הוא ילד עצוב, הוא לא ישמח אף פעם בלימוד תורה כי הוא לא יודע לשמוח בכלל. בית-המקדש זה הכיוון המשלים, שם הקודש מקרין על החול, שם מתמלאים בקודש ועל-ידי זה בונים את החול.

אחרי שעשינו את כל המהלכים הפנימיים של סדר העבודה, אנחנו כבר

מוכנים להתמודדות עם התמיד של בין הערביים. בערב, בלילה, החיות יוצאות ממאורותיהן, הגנבים יוצאים מן המרתפים ומשתוללים ברחובות, שודדים עוברים ושבים. כך הוא ביער, כך הוא בחברה וכך הוא באדם בפנים, הכוחות הנמוכים פולשים.

תמיד של בין הערביים הוא ההשלמה של כל הקרבנות כולם. בתמיד של בין הערביים אתה מתקרב לחיים בצורה המוגבלת שלהם, המצומצמת שלהם, זו מסקנת העבודה, זהו המבחן כיצד כל העבודה שהיתה עד עכשיו הקרינה עליך.

שְׁנֵאֲמַר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים. עָלֶיהָ הַשְּׁלֵם כָּל הַקְּרָבָנוֹת כָּלָם

מהי עולה? הכל עולה. עכשיו הכל עולה, עכשיו נגמרה כל העבודה ואנחנו מתקרבים למקומות שיש שם גבולות, צמצומים, מיצרים, מחשכים וצללי ערב. זה מה שצריך לעשות, שהאור יתפשט מראש העולמות העליונים עד תחתית כל התהומות והחומריות. כוח זה בא מן ה'עוֹלָה', "שנאמר וערך עליה העולה והקטיר עליה חלבי השלמים". חלבי השלמים - זו ההשלמה, איחוד הכל, להראות שהכל קשור.

זה הסדר המופלא שסידר לנו אביי, סדר העבודה של עם-ישראל. מסכת חינוך, סדרי חינוך, מהדברים הקטנים אל הדברים הגדולים; סדר מסודר בצורה נפלאה - כל העבודות השונות, כל העניינים השונים, כל התפקידים השונים, איך כל אחד קודם לשני, ובאיזה סדר הם צריכים להיות. כמובן, הסדר נובע מתוך מה שלמעלה מן הסדר. רבנו הרב צבי יהודה הביא משל לעניין זה. רופא לוקח סטטוסקופ ומצמיד לחולה... שומע רעש, בלאגן, עד שהוא לומד להקשיב ולהבחין. אבל באמת זה מלא רעשים ובלאגן! נכון, זה אדם חי! בגלל שהוא חי, זרמי החיים מתפרצים לכל הכיוונים. לכן, זה לא סותר - יש דברים שמעל הסדר אלא שאחר כך הם צריכים לבוא לידי ביטוי בַּסֵּדֶר.

“תנא דבי רבי ישמעאל על מה קטורת מכפרת, על לשון הרע. יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי”

לשון הרע נעשה בחשאי. גם הרהורי הלב חשאים הם. וכשעולה בלב האדם מחשבת טינה, מתוך קטנות מבטו ועיניו הטוחות מלאות בטוב ה', הרי באה התפילה ועולה כקטרת מנחת ערב לחדש את רוחו מבטו ותקוותו מחייו ועולמו. (על פי עין איה ברכות חלק א פרק ראשון סעיף ס').

ב. הגמרא במסכת ברכות דף ז א מביאה ברייתא שמתארת את החזיון הגדול שחזה רבי ישמעאל בן אלישע בכניסתו לפני ולפנים:

“תניא אמר רבי ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים וראיתי אכתריאל יה' צבאות שהוא יושב על כסא רם ונשא ואמר לי ישמעאל בני ברכני אמרתי לו יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמין את כעסך ויגולו רחמין על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפניך משורת הדין ונענע לי בראשו”.

לומדת הגמרא שהקדוש ברוך הוא מתפלל!

מבאר הרב קוק בעין איה ברכות חלק א פרק א סעיף סז, שנושא הברייתא הוא תכליתה של התפילה. התפילה מרוממת את נפשו של אדם. המתפלל מביע את שקיקתו למערכת האידיאלים העומדים ברומו של עולם ולהגשמתם. לתבונה ותשובה, לברכת הארץ וקיבוץ גלויות, מיגור הרשע ודבקות בצדיקים, בניין ירושלים וביאת משיח בן דוד. כיוון שהאדם מתעלה, ראוי הוא שיתמלא מבוקשו. וביארו כאן חכמים סוד מטוב ההנהגה האלקית, והוא שהקב"ה מצדו עוד מעלה את המתפללים יותר מכדי מידתם הם, ובכך ראויים הם לקבל שפע רב. דבר זה נקרא שהקדוש ברוך מתפלל, כלומר משלים את פעולת התפילה.

רבי ישמעאל היה בן הדור הראשון של התנאים, בזמן חורבן בית שני. מצבה של האומה היה בכי רע. רבי ישמעאל היה ראשון מעשרת הרוגי מלכות. שמואל הקטן חזה את הריגתו מראש, וסיפר לסובבים אותו בשעת פטירתו: “שמעון וישמעאל לחרבא, וחברוהי לקטלא, ושאר עמא לביזא, ועקן סגיאן עתידן למיתי על עלמא. גמרא סוטה ח ב. מפרש רש"י: רבן שמעון בן גמליאל ורבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול - ייהרגו בחרב, וחבריהם להריגה בשאר מיתות, ושאר העם לביזא, וצרות גדולות עתידות לבוא על העולם.

בשעה קשה כזו יכול האיש הישראלי לבוא לרפיון ידיים ולהתיימש מתקומתם של ישראל ח"ו, אם יתבונן וימדוד את הנהגת ה' רק על פי ערך ההכנה והראיות של המקבלים. על כן דווקא אז גילה ה' את סודו לעבדו, רבי ישמעאל בן אלישע,

קטרת

הרב אריה אוריאל

הגמרא במסכת שבת דף פט מתארת את שהותו של משה רבינו עליו השלום על הר סיני בבואו לקבל תורה ולהורידה לישראל.

תחילה התנגדו מלאכי עליון שהתורה תינתן לילוד אישה, לבשר ודם. שהרי התורה היא חמדה גנוזה אצל ריבונו של עולם, אש שחורה על גבי אש לבנה. ומה תכלית נתינתה לבני אדם השוכנים בבתי חומר. משבירר משה רבינו כי אדרבה, דווקא מפני שהאדם גשמי וחומרי, ראוי שיקבל תורה ובה ירומם את מושגיו ויזכך את חייו, הסכימו המלאכים לנתינת התורה. ומסיימת שם הגמרא שכל מלאך ומלאך נעשה אוהבו של משה ומסר לו דבר. ואף מלאך המוות מסר לו דבר - את סודה של הקטרת:

“מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב ומסר לו דבר שנאמר עלית למרום שבת שבי לקחת מתנות באדם. בשכר שקראון אדם לקחת מתנות. אף מלאך המוות מסר לו דבר שנאמר ויתן את הקטורת ויכפר על העם. ואומר ויעמוד בין המתים ובין החיים וגו' אי לאו דאמר ליה מי הוה ידע”.

רש"י - מסר לו סודו, להקטיר מחתת קטורת בשעת מגיפה, ולעמוד בין המתים ובין החיים.

מדוע מלאך המוות הוא זה שסודה של הקטרת נתון בידי והוא המוסר סוד זה למשה? עלינו להתבונן ראשית, מעט מזעיר, בעניינה ומהותה של הקטרת מתוך מה שהורנו חכמים ז"ל, ומתוך כך תתברר לנו שאלה זו.

א. בגמרא מסכת ברכות למדו את חשיבותה של תפילת ערבית ממה שנאמר בתהילים קמ"א “תכון תפילתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב” בערב של יום, לאחר פעילות רבה ומאורעות רבים שעוברים על האדם במשך היום, ישנה סכנה מסוימת שמא ייפול האדם ברוחו. לא כל העובר על האדם מובן לו ומקובל עליו. ישנם מקרים קשים ומכבידים איתם האדם ניפגש, והוא עלול בשעת שובו אל ביתו, שם הוא מתכנס אל עצמו, להיתפס להרהורים רעים וחטאים נגד התורה והמוסר. על כן בתפילת ערבית הוא שב ומרומם את רוחו, שלא ישפיל את כבוד נפשו. והמקור המלמד זאת היא הקטרת. הקטורת באה לכפר על הרהור הלב. בגמרא פסחים מט א:

"ויקח אהרן כאשר דבר משה וגו' מצא למלאך עומד ומחבל. עמד אהרן כנגדו ולא היה מניחו לחבל אלא ויעמוד בין המתים. אמר לו לאהרן הניחני ואעשה שליחותי. אמר לו אהרן משה שלחני והקב"ה שלחך והרי הקב"ה ומשה באהל מועד נלך אצלם. לא השגיח המלאך עד שעצרו אהרן במתניו והוליכו שנא' (במדבר יז) וישב אהרן אל משה אל פתח אהל מועד והמגפה נעצרה. מהו והמגפה נעצרה א"ר יצחק שנטל למלאך ועצרו".

בכך נבין את דברי רשב"י לאלעזר בנו: חביבה עבודת הקטרת יקרה וחביבה לפני הקב"ה יותר מכל עבודות וקורבנות שבעולם (זהר ב ויקהל ריט א).

ודווקא בשעת הקטרת הקטרת, כי ישנה מידה עליונה המברכת את העם הרבה יותר מכפי המידה הראויה לפי הכנתם הם. וממדה עליונה זו תבוא גאולתם של ישראל גם אם ח"ו לא יהיו ראויים לכך. עיין גמרא סנהדרין צז ב.

ג. ראינו שלוש תכונות הקשורות לקטורת. מלאך המוות מגלה סודה. ממנה למדו חשיבות תפילת ערבית ובשעת הקטרתה חזה רשב"א חיזיון גדול. הצד השווה ביניהם הוא עניינה של הקטרת. תרגום המילה קטרת הוא קשר. לקשור ולחבר את מה שנראה כמופרד ואינו מחובר. גמרא כריתות דף ו ב - ריש לקיש אמר מה לשון קטרת דבר שקוטר ועולה. ובזהר ח"ג לז: "קטרת קשיר כלא כחדא ובגין כך אקרי קטרת". ספר שפע טל, הקדמה בן מאה שנה דף ו. "קטרת לשון קשירה".

מלאך המוות משמש בבריאה ככוח המחבל וההורס. אלא שגם לכוח שלילי כזה ישנה תכלית, וגם הוא כלול בבניין העולם. השלילה וההרס באים לידי ביטוי בזמן שיש פירוד וניתוק בין הכוחות השונים שבעולם. ואילו בהצטרף כל הכוחות אלו לאלו, גם כוח ההעדד משכלל את בניין העולם. זהו סוד ההתחברות. וכך אומר הרב קוק בעין איה ברכות חלק ב' פרק ט סעיף ק"ו:

"בהיות הקשר שלם, וכל העולמות וכל כוחותיהם הרוחניים והגשמיים עומדים בהתאגדותם, אז כל הכוחות משלימים את תפקידם, וגם הכוח הממית משמש ככוח לחיים. וזאת היא סגולת הקטרת המאחדת את תמצית כל הפועל בחיים, בחומר ורוח".

ביטוי מיוחד מצאנו בגמרא חולין דף נט א - שליט בעולמו יודע. בורא עולם יודע כי בחיבור החומרים הללו שמהם מורכבת הקטרת, ובתוכם החלבנה, שבפני עצמה מדיפה ריח רע ודוחה, אך בצירופה לשאר חומרים גם ממנה עולה ריח טוב. בגמרא כריתות שם - א"ר חנא בר בזנא א"ר שמעון חסידא כל תענית שאין בה ממושעי ישראל אינה תענית שהרי חלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב עם סממני הקטרת. ועיין מאורות הראיה, ירח האיתנים, מאמר תיקוני תשובה.

בשעה שעלה משה, הציר הנאמן, להר סיני לקבל תורה ולהורידה ממרום לעם ישראל, "עיר גבירים עֶלְה חֶכֶם וְיָרַד עַל מִבְּטָחָה" משלי כא כב. "עֲלִיתָ לְמָרוֹם שָׁבִיתָ שָׁבִי לְקֶחֶת מִתְּנוֹת בְּאֵדֶם" תהילים ס"ח יט. זרח עליו הוד השלמות. כל חלקי הבריאה, העליונים והתחתונים, שברוח ושבחומר, הצטרפו יחדיו בחטיבה אחת, בקשר אחד, כולם במטרה אחת להיות דבקים בבורא הכל. עד שיהיה שם מלא על עולם מלא. ואף מלאך המוות, הכוח המחבל עצמו, ממלא תפקיד חיובי בבניין ובהויה.

וכך אמרו במדרש תנחומא פרשת תצוה טו:

